

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ»
Ακαδημαϊκό έτος 2021-2022

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Ιωάννας Οσκανιάν (Α.Μ.: MDI-2136)

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΤΟΝ GDPR

Επιβλέπουσα:

Λίλιαν Μήτρου

Πειραιάς, Σεπτέμβριος 2024

Αφιέρωση

Στην κόρη μου,

Ευχαριστίες

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνονται οι σπουδές μου στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών Δίκαιο και Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς την καθηγήτρια κα Λίλιαν Μήτρου για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε αναθέτοντάς μου το εν λόγω θέμα, για την καθοδήγησή της καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής καθώς και την αμέριστη κατανόησή της.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς την οικογένειά μου για τη συμπαράσταση και στήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	8
ABSTRACT	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	12
1.1 Αρχαία και Μεσαιωνική Περίοδος	12
1.2 Νεότερη Περίοδος και Διαφωτισμός	12
1.3 Συγκατάθεση στον 20ό και 21ο Αιώνα	13
1.4 Σύγχρονη Αντίληψη της Συγκατάθεσης	14
2. ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	15
2.1 Η Έννοια της Συγκατάθεσης στον ΓΚΠΔ	15
2.2 Ο Νόμος 4624/2019 στην Ελλάδα	16
2.3 Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ)	16
3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΓΚΥΡΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ	18
3.1 Ελεύθερη Συγκατάθεση	18
3.2 Συγκεκριμένη Συγκατάθεση	20
3.3 Συγκατάθεση Ρητή	21
3.4 Συγκατάθεση εν πλήρει επιγνώσει	22
3.5 Τύπος της Συγκατάθεσης	23
3.6 Διάρκεια ισχύος	23
4. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ	24
4.1 Δικαίωμα ανάκλησης	24
4.2 Νομιμότητα της επεξεργασίας πριν την ανάκληση	25
4.3 Ευκολία στη διαδικασία ανάκλησης	25
5. ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ	27
5.1 Αντίθετη στα χρηστά ήθη	27
5.2 Πλάνη – απάτη – απειλή	27
5.2.1 Πλάνη	28
5.2.2 Απάτη	29
5.2.3 Απειλή	29
6. ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ	31
6.1 Η ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας	31
6.2 Τεκμηρίωση της συγκατάθεσης	32
6.3 Αμφισβήτηση της συγκατάθεσης και αποδείξεις	32

7.	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ	34
7.1	Συγκατάθεση του ανηλίκου.....	34
7.2	Το άρθρο 8 του ΓΚΠΔ	35
7.3	Προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 8.....	37
7.3.1	Παιδί.....	37
7.3.2	Συγκατάθεση.....	37
7.3.3	Υπηρεσία της κοινωνίας της Πληροφορίας.....	37
7.4	Η Ελληνική Νομοθεσία (Νόμος 4624/2019).....	38
7.5	Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του ΕΣΠΔ.....	38
7.6	Δικαίωμα στη λήθη.....	39
7.7	Κυρώσεις.....	39
8.	ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	41
8.1	Η συγκατάθεση ως νόμιμη βάση στο εργασιακό περιβάλλον.....	41
8.2	Εναλλακτικές νομικές βάσεις επεξεργασίας δεδομένων εργαζομένων	42
8.3	Παραδείγματα όπου απαιτείται συγκατάθεση στον εργασιακό χώρο	42
8.4	Παρακολούθηση και έλεγχος των εργαζομένων.....	43
8.5	Νομοθετική ρύθμιση στην Ελλάδα	43
9.	ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ	45
9.1	Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.....	45
9.2	Ηλεκτρονική Συγκατάθεση στον Ιατρικό Τομέα	46
9.3	Συναίνεση σε Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης.....	46
10.	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	48
10.1	Φόρμα ενημέρωσης.....	49
10.1.1	Γενικές πληροφορίες.....	49
10.1.2	Ειδικές πληροφορίες	50
10.2	Δημοσίευση έρευνας.....	51
11.	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	53
11.1	Ρητή Συγκατάθεση για Πολιτική Επικοινωνία.....	53
11.2	Σκοπός της Επεξεργασίας Δεδομένων στην Πολιτική Επικοινωνία.....	54
11.3	Εξαίρεση από τη Συγκατάθεση για Πολιτικές Επικοινωνίες	54
11.4	Καταγραφή Συγκατάθεσης και Δυνατότητα Ανάκλησης.....	55
11.5	Κυρώσεις για Μη Συμμόρφωση.....	55
12.	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΣΚΟΠΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ (ΓΚΠΔ ΚΑΙ Ν. 3471/2006)	57
12.1	Τηλεφωνικές κλήσεις για διαφημιστικούς σκοπούς	57
12.1.1	Μητρώα Διακοπής Επικοινωνίας (Opt-out Lists).....	57
12.1.2	Επιχειρησιακή Επικοινωνία χωρίς Συγκατάθεση	58
12.2	Newsletters.....	58

12.2.1	Μορφή Συγκατάθεσης.....	58
12.2.2	Δικαίωμα Ανάκλησης Συγκατάθεσης.....	59
12.3	Έντυπο διαφημιστικό υλικό μέσω παραδοσιακού ταχυδρομείου.....	59
12.4	Διαφημιστικά email, SMS και MMS.....	60
12.4.1	Διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε πρώην, ενεργούς και μελλοντικούς πελάτες.....	60
12.5	Τα Cookies (Χηηλάτες) και η Προστασία Προσωπικών Δεδομένων.....	62
12.5.1	Τι είναι τα cookies;.....	62
12.5.2	Cookies και ΓΚΠΔ.....	63
12.5.3	ePrivacy Directive και συναίνεση για τα cookies.....	63
12.5.4	Κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων.....	64
12.5.5	Κοινές παραβάσεις και αιτίες προστίμων.....	64
12.5.6	Καλές Πρακτικές αναφορικά με τη λήψη συγκατάθεσης μέσω cookies.....	65
-	Διαφάνεια και Κατανοητή Πληροφόρηση.....	65
-	Δυνατότητα Εύκολης Ανάκλησης Συγκατάθεσης.....	66
12.5.7	Χρήση Cookie Banners.....	66
12.5.8	Λογική Χρονική Διάρκεια για τη Διατήρηση των Cookies.....	67
12.5.9	Τακτική Επανεξέταση και Ενημέρωση Πολιτικών Cookies.....	68
12.5.10	Προκλήσεις και Προοπτικές.....	68
13	Η ΑΥΤΟΕΚΘΕΣΗ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΩΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	69
13.1	Η Έννοια της Αυτοέκθεσης και η Σχέση της με τη Συγκατάθεση.....	69
13.1.1	Οικιακός σκοπός.....	70
13.1.2	Συγκεκριμένη συγκατάθεση.....	71
13.2	Χρήση ως αποδεικτικών μέσων προσωπικών δεδομένων αναρτημένων σε κοινωνικά δίκτυα.....	71
14	ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗ – ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΗ.....	73
14.1	Βιντεοσκόπηση και Ηχογράφηση σε Δημόσιους και Ιδιωτικούς Χώρους.....	73
14.2	Βιντεοσκόπηση για Εκπαιδευτική και Επαγγελματική Χρήση.....	73
14.3	Κάμερες Κλειστού Κυκλώματος (CCTV).....	74
15	ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ.....	75
15.1	Καταχρηστικοί ΓΟΣ.....	75
15.2	Καλές πρακτικές οργανισμών.....	76
16	ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΡΟΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	78
17	Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ.....	80
17.1	Συγκατάθεση και Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA).....	80
17.2	Συγκατάθεση και Κανονισμός για τη Διακυβέρνηση Δεδομένων (DGA).....	81
17.3	Συγκατάθεση και Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA).....	81
17.4	Συμπεράσματα.....	82
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	83
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	86

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έννοια της συγκατάθεσης στο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων αποτελεί ένα θεμελιώδες ζήτημα που διέπει τις σύγχρονες πρακτικές επεξεργασίας δεδομένων, ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ). Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τη νομική έννοια, την εφαρμογή, τις προκλήσεις και τις συνέπειες της συγκατάθεσης ως μία από τις νόμιμες βάσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, όπως ορίζεται στο Άρθρο 6 του ΓΚΠΔ.

Η συγκατάθεση αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές νομικές βάσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, δεδομένου ότι παρέχει τη δυνατότητα στο υποκείμενο των δεδομένων να ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι προσωπικές του πληροφορίες. Παρόλα αυτά, η έννοια της συγκατάθεσης συχνά προκαλεί συζητήσεις και αμφισβητήσεις λόγω της αναγκαιότητας η συναίνεση να είναι «ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και ρητή». Οι παράμετροι αυτές διασφαλίζουν ότι το υποκείμενο κατανοεί πλήρως το περιεχόμενο και τις συνέπειες της συναίνεσής του.

Η εργασία παρέχει μια λεπτομερή ανάλυση της έννοιας της συγκατάθεσης στο πλαίσιο του ΓΚΠΔ, αποσαφηνίζοντας τις προϋποθέσεις εγκυρότητάς της και επιχειρώντας να αναδείξει τις προβληματικές και τις ιδιαιτερότητες που εισάγονται με την έννοια αυτή. Στα κεφάλαια που ακολουθούν αναλύεται επίσης, η αλληλεπίδραση της συγκατάθεσης με τις λοιπές εναλλακτικές νομικές βάσεις επεξεργασίας και εξετάζονται ειδικές πτυχές της συγκατάθεσης, όπως η συγκατάθεση ανηλίκων, η συγκατάθεση στο πλαίσιο εργασιακών σχέσεων, η συγκατάθεση και η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, η λήψη συγκατάθεσης από ιστοσελίδες, η συγκατάθεση μέσα σε γενικούς όρους συναλλαγών κ.α..

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να αξιολογεί την καταλληλότητα της συγκατάθεσης σε σχέση με τις συνθήκες της εκάστοτε επεξεργασίας, ενώ το βάρος απόδειξης της εγκυρότητάς της βαρύνει πάντα αυτόν που την ζητά.

ABSTRACT

The concept of consent in personal data law is a fundamental issue governing modern data processing practices, particularly following the implementation of the General Data Protection Regulation (GDPR). This paper attempts to explore the legal meaning, application, challenges and consequences of consent as one of the legal bases for processing personal data, as defined in Article 6 of the GDPR.

Consent is one of the most important legal bases for personal data processing, as it enables the data subject to control how their personal information is used. However, the concept of consent is often debated and contested due to the necessity to be "freely given, specific, informed and unambiguous". These parameters ensure that the subject fully understands the content and consequences of his consent.

This diploma thesis provides a detailed analysis of the concept of consent in the context of the GDPR, clarifying the conditions of its validity and attempting to highlight the problematic and particularities introduced by this concept. The following chapters also analyze the interaction of consent with the other alternative legal bases of processing and examine specific aspects of consent, such as the consent of minors, consent in the context of employment relationships, consent and the processing of sensitive personal data, obtaining consent from websites, the consent within general terms of transactions, etc.

The controller must assess the appropriateness of the consent in relation to the circumstances of each processing, while the burden of proof of its validity always rests with the person requesting it.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκατάθεση αποτελεί μια θεμελιώδη έννοια στο πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ), η συγκατάθεση ορίζεται ως "κάθε ελεύθερα δοσμένη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και σαφής ένδειξη της θέλησης του υποκειμένου των δεδομένων, με την οποία αυτός ή αυτή, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, συμφωνεί με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που τον αφορούν." Η συγκατάθεση διασφαλίζει ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει τον έλεγχο επί των προσωπικών του πληροφοριών και γνωρίζει τον τρόπο και τους σκοπούς της επεξεργασίας αυτών.

Η σημασία της συγκατάθεσης έγκειται στο ότι παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων τη δυνατότητα να έχει τον έλεγχο των προσωπικών του πληροφοριών. Σύμφωνα με τον Γεωργιάδη, αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση της νομιμότητας της επεξεργασίας και εκδήλωση του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ήτοι το δικαίωμα του προσώπου να ασκεί αποκλειστικό έλεγχο σε κάθε πληροφορία που τον αφορά, στο μέτρο που αποτελεί νομιμοποιητικό παράγοντα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.

Κατά κανόνα, στη συγκατάθεση επικρατεί το σύστημα opt-in, απαγορεύεται δηλαδή η επεξεργασία υπό την εξαίρεση το υποκείμενο να δεχθεί εκουσίως να υποβληθούν τα δεδομένα του σε αυτήν. Στις περιορισμένες περιπτώσεις που επικρατεί το σύστημα opt – out, του επιτρεπτού της επεξεργασίας άνευ συγκαταθέσεως δεν αναφερόμαστε σε εικαζόμενη συγκατάθεση αλλά πάλι η δυνατότητα εναντίωσης στη νόμιμη επεξεργασία κατοχυρώνει το δικαίωμα του υποκειμένου να αυτοπροσδιορίζεται πληροφοριακά (Πούλου, 2020, σελ. 1).

Η λήψη της συγκατάθεσης από το υποκείμενο των δεδομένων αποτελεί βασική υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας, χωρίς την οποία υπάρχει παραβίαση των δικαιωμάτων του υποκειμένου και νομικές συνέπειες. Η συγκατάθεση έχει μεγάλη σημασία και για τον υπεύθυνο επεξεργασίας οπού πολλές φορές την καθιστά την μοναδική βάση για την νομιμότητα επεξεργασίας. Στις περιπτώσεις που η επεξεργασία ερείδεται σε περισσότερες της μίας νόμιμες βάσεις, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας αποφεύγουν να επιλέξουν τη

συγκατάθεση καθώς παρουσιάζει μεγάλο εύρος προϋποθέσεων για να είναι νόμιμη (Πούλου, 2020, σελ. 2).

Η νομιμοποίηση της επεξεργασίας των δεδομένων μέσω της συγκατάθεσης παρουσιάζει τόσο πλεονεκτήματα όσο και κινδύνους. Παραδείγματος χάριν, στο πλαίσιο των υπηρεσιών της τεχνολογίας το υποκείμενο απολαμβάνει δωρεάν υπηρεσίες με αντάλλαγμα τα προσωπικά του δεδομένα, έχει πρόσβαση σε εκτεταμένη πληροφόρηση, αποκτά ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ενώ οι υπεύθυνοι επεξεργασίας με χαμηλό κόστος μπορούν να πετυχαίνουν στοχευμένες διαφημίσεις. Αντίστοιχα, αρνητικά παραδείγματα αποτελούν η κατάταξη του ατόμου σε κατηγορίες με βάση τα δεδομένα του, πχ. οικονομικής συμπεριφοράς (profiling) και περαιτέρω, η αξιολόγησή του (scoring). Παρέχοντας τη συγκατάθεση του το υποκείμενο εργαλειοποιείται και συμβάλει εκουσίως στον παραγκωνισμό της προσωπικότητάς του (Πούλου, 2020, σελ. 5).

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η έννοια της συγκατάθεσης έχει τις ρίζες της στην αρχαία φιλοσοφία και το δίκαιο, όπου η ατομική ελευθερία και αυτονομία αναγνωρίζονταν ως θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, η συγκατάθεση εξελίχθηκε από μια έννοια ατομικής συμφωνίας σε ένα σύνθετο νομικό και ηθικό εργαλείο, που χρησιμοποιείται για την προστασία της ιδιωτικότητας και την επίτευξη δικαιοσύνης σε ποικίλους τομείς, όπως το δίκαιο, η ιατρική και η επεξεργασία δεδομένων.

1.1 Αρχαία και Μεσαιωνική Περίοδος

Στην αρχαία Ελλάδα, η έννοια της συγκατάθεσης συνδεόταν άμεσα με την πολιτική και κοινωνική ζωή. Φιλόσοφοι όπως ο Σωκράτης και ο Αριστοτέλης αναγνώριζαν την αξία της ελεύθερης βούλησης και της αυτονομίας στην ανθρώπινη δράση. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η βούληση και η ικανότητα του ανθρώπου να επιλέγει ελεύθερα ήταν θεμελιώδη για τη δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας (Aristotle, *Nicomachean Ethics*, 350 π.Χ.).

Κατά τη διάρκεια της μεσαιωνικής περιόδου, η έννοια της συγκατάθεσης επηρεάστηκε από τις θρησκευτικές και ηθικές αξίες του χριστιανισμού. Η συγκατάθεση αναγνωρίστηκε ως κρίσιμη για την επικοινωνία μεταξύ ατόμων και της εξουσίας, ιδιαίτερα σε θέματα γάμου και οικογενειακών σχέσεων. Η Καθολική Εκκλησία, για παράδειγμα, καθιέρωσε τη συγκατάθεση ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη νομιμότητα του γάμου (Helmholz, 1990, σ. 94).

1.2 Νεότερη Περίοδος και Διαφωτισμός

Η εποχή του Διαφωτισμού έφερε ριζικές αλλαγές στην έννοια της συγκατάθεσης, ιδίως μέσω της σύνδεσής της με την έννοια των φυσικών δικαιωμάτων. Φιλόσοφοι όπως ο John Locke και ο Jean-Jacques Rousseau τόνισαν τη σημασία της ατομικής ελευθερίας και της ελεύθερης βούλησης, δίνοντας έμφαση στη συγκατάθεση ως μέσο για την εξασφάλιση των

δικαιωμάτων των πολιτών (Locke, 1689). Σύμφωνα με τον Locke, η κοινωνική σύμβαση βασιζόταν στη συγκατάθεση των ατόμων να υπακούν σε νόμους που τους προστατεύουν, αναγνωρίζοντας παράλληλα την ατομική τους ελευθερία.

Κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, η έννοια της συγκατάθεσης εξελίχθηκε περαιτέρω στο πλαίσιο του δικαίου. Η συγκατάθεση θεωρήθηκε θεμελιώδης για την αναγνώριση της νομικής ικανότητας του ατόμου να συνάπτει συμβάσεις και να συναινεί σε νομικές πράξεις (Willis, 1977, σ. 87). Αυτή η έννοια διατηρείται μέχρι και σήμερα, αποτελώντας κεντρικό σημείο αναφοράς σε νομικά συστήματα σε όλο τον κόσμο.

1.3 Συγκατάθεση στον 20ό και 21ο Αιώνα

Με την ανάπτυξη της ιατρικής και της βιοηθικής κατά τον 20ό αιώνα, η έννοια της συγκατάθεσης έλαβε νέα διάσταση. Η συγκατάθεση, ιδιαίτερα στον ιατρικό τομέα, καθιερώθηκε ως θεμελιώδης αρχή για την προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών. Η έννοια της "ενημερωμένης συγκατάθεσης" αναπτύχθηκε ως απάντηση στις ηθικές παραβιάσεις που συνέβησαν στο πλαίσιο της ιατρικής έρευνας, όπως στην περίπτωση του πειράματος Tuskegee και του Ναζιστικού Ιατρικού Κώδικα (Faden & Beauchamp, 1986, σ. 45-47).

Το 1995, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε την Οδηγία 95/46/EK, γνωστή και ως Οδηγία για την Προστασία Δεδομένων, η οποία καθόρισε τις βασικές αρχές για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και έθεσε το πλαίσιο για τη συγκατάθεση ως νόμιμη βάση για την επεξεργασία. Η Οδηγία αυτή αντικαταστάθηκε από τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (GDPR) το 2018, ο οποίος ενίσχυσε τις απαιτήσεις για τη συγκατάθεση και εισήγαγε αυστηρότερες διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, διασφαλίζοντας μεγαλύτερη διαφάνεια και λογοδοσία κατά την επεξεργασία τους.

1.4 Σύγχρονη Αντίληψη της Συγκατάθεσης

Στη σύγχρονη εποχή, η συγκατάθεση έχει αποκτήσει πολυδιάστατο χαρακτήρα. Στον τομέα της ιατρικής, η έννοια της ενημερωμένης συγκατάθεσης είναι θεμελιώδης για την εξασφάλιση της αυτονομίας των ασθενών και τη διασφάλιση της συναίνεσής τους πριν από κάθε ιατρική πράξη (Faden & Beauchamp, 1986, σ. 65). Στον τομέα της προστασίας δεδομένων, η συγκατάθεση αποτελεί το κύριο νομικό μέσο για την επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών, ενώ παράλληλα τίθενται αυστηρές απαιτήσεις για τη διασφάλιση της εγκυρότητάς της (Kosta, 2018, σ. 97).

Επιπλέον, η τεχνολογική πρόοδος έχει οδηγήσει σε νέες μορφές συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, οι οποίες απαιτούν μια αναθεωρημένη αντίληψη της συγκατάθεσης. Οι νέες τεχνολογίες, όπως τα κοινωνικά δίκτυα και οι ψηφιακές εφαρμογές, δημιουργούν προκλήσεις όσον αφορά την κατανόηση και τη διαφάνεια των όρων συγκατάθεσης, κάτι που απαιτεί προσαρμογή της νομοθεσίας για να αντιμετωπιστούν τα νέα δεδομένα (Kuner, 2020, σ. 115).

2. ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στη σύγχρονη εποχή, η έννοια της συγκατάθεσης αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης και της αυξανόμενης ψηφιακής αλληλεπίδρασης. Η αυξανόμενη χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από ψηφιακές πλατφόρμες και εφαρμογές δημιουργεί νέα ερωτήματα σχετικά με την εγκυρότητα και την επαρκή ενημέρωση των χρηστών.

Σήμερα, η έννοια της συγκατάθεσης διαμορφώνεται κυρίως μέσω του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ), του ελληνικού εφαρμοστικού νόμου 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις» (εφεξής, ο «Ν. 4624/2019»), και των Κατευθυντήριων Γραμμών 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ). Αυτά τα νομοθετικά και κανονιστικά εργαλεία ορίζουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και απαιτήσεις για την έγκυρη συγκατάθεση, αναγνωρίζοντας τη σημασία της για την προστασία της ιδιωτικότητας και των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων.

2.1 Η Έννοια της Συγκατάθεσης στον ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ, που τέθηκε σε ισχύ το 2018 και αντικατέστησε την οδηγία 95/46/ΕΚ, στο άρθρο 6, θέτει τη συγκατάθεση ως μία από τις νόμιμες βάσεις για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Σύμφωνα με τον Κανονισμό, η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και ενημερωμένη (άρθρο 4 παρ. 11 ΓΚΠΔ). Η σημασία της ρητής και σαφούς συγκατάθεσης καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μπορεί να περιλαμβάνει ιδιαίτερα ευαίσθητες πληροφορίες, όπως ευαίσθητα δεδομένα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Κανονισμό, συγκατάθεση ή συναίνεση του υποκειμένου των δεδομένων αποτελεί «κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη,

συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν».

Η συγκατάθεση είναι έγκυρη μόνο όταν το υποκείμενο έχει σαφή γνώση του τρόπου με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν χρήσης τα δεδομένα του. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ενημερώνεται για την ταυτότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας, τους σκοπούς για τους οποίους επεξεργάζονται τα δεδομένα του και τα δικαιώματά του, όπως το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσης ανά πάσα στιγμή (άρθρο 7 ΓΚΠΔ). Η συγκατάθεση πρέπει να δίνεται με τρόπο που επιτρέπει την εύκολη κατανόηση, ενώ οποιαδήποτε μορφή "σιωπηρής" ή προεπιλεγμένης συναίνεσης δεν θεωρείται έγκυρη (Kosta, 2018, σ. 98).

2.2 Ο Νόμος 4624/2019 στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο νόμος 4624/2019, που θέτει συμπληρωματικούς και εκτελεστικούς κανόνες σε σχέση με τον ΓΚΠΔ, εισάγει περαιτέρω ρυθμίσεις για τη συγκατάθεση. Συγκεκριμένα, ο νόμος προβλέπει ειδικές διατάξεις για την προστασία των ανηλίκων και τη συγκατάθεση στις ψηφιακές υπηρεσίες. Η εφαρμογή αυτών των κανόνων έχει ως στόχο τη διασφάλιση της διαφάνειας και της νομιμότητας στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, επιτρέποντας στο υποκείμενο των δεδομένων να διατηρεί τον έλεγχο των πληροφοριών του.

2.3 Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ)

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) παρέχουν πρόσθετη καθοδήγηση σχετικά με τη συγκατάθεση βάσει του ΓΚΠΔ. Σκοπός τους είναι να διευκρινίσουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να λαμβάνεται, να καταγράφεται και να τεκμηριώνεται ώστε να είναι νόμιμη.

Οι κατευθυντήριες γραμμές διευκρινίζουν ότι η συγκατάθεση πρέπει να είναι συγκεκριμένη, δηλαδή να αφορά σαφώς καθορισμένες επεξεργασίες δεδομένων. Επιπλέον, η ελευθερία της συγκατάθεσης εξαρτάται από το κατά πόσο το υποκείμενο έχει πραγματική επιλογή και δεν πιέζεται ή υποχρεώνεται να συναινέσει. Τονίζεται η ανάγκη η συγκατάθεση να μπορεί να ανακληθεί ανά πάσα στιγμή, χωρίς να επηρεάζεται η νομιμότητα της προηγούμενης επεξεργασίας που βασίστηκε σε αυτήν. Η διαδικασία ανάκλησης πρέπει να είναι το ίδιο απλή με την αρχική παροχή της συγκατάθεσης και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει σαφώς το υποκείμενο για το δικαίωμα ανάκλησης με κατανοητό τρόπο (ΕΣΠΔ, 2020, σ. 15).

Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνουν ότι η συγκατάθεση δεν θεωρείται έγκυρη σε περιπτώσεις ανισορροπίας εξουσίας, όπως στις εργασιακές σχέσεις, όπου το υποκείμενο μπορεί να αισθάνεται υποχρεωμένο να συναινέσει εξαιτίας της εξάρτησής του από τον εργοδότη (ΕΣΠΔ, 2020, σ. 18). Σε αυτές τις περιπτώσεις, προτείνεται η χρήση άλλων νομικών βάσεων για την επεξεργασία δεδομένων.

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΓΚΥΡΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η συγκατάθεση ως νόμιμη βάση επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων πρέπει να πληροί συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ώστε να θεωρείται έγκυρη. Ο Κανονισμός προβλέπει στο άρθρο 4 παρ. 11 ότι η συγκατάθεση είναι «κάθε ένδειξη βουλήσεως ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει». Αυτές οι απαιτήσεις αποσκοπούν στη διασφάλιση ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει κατανοήσει πλήρως τους όρους και τις συνέπειες της επεξεργασίας και έχει παράσχει τη συγκατάθεσή του με πλήρη επίγνωση και χωρίς καμία πίεση ή εξαναγκασμό.

3.1 Ελεύθερη Συγκατάθεση

Για να θεωρηθεί έγκυρη, η συγκατάθεση πρέπει να αποτελεί προϊόν ελεύθερης βούλησης, χωρίς εξαναγκασμό ή ανεπίτρεπτη πίεση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας και γενικότερα να μην έρχεται σε αντίθεση με το νόμο ή τα χρηστά ήθη (Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, 2016). Αν η συγκατάθεση αποτελεί προϊόν πλάνης, απάτης ή απειλής, το υποκείμενο στερείται πραγματικής βουλήσεως. Στις περιπτώσεις της πλάνης και της απάτης, υπάρχει διαστρέβλωση της κατάστασης αναφορικά με την επεξεργασία ή τους σκοπούς, δημιουργώντας πρόβλημα στη δικαιοπρακτική βούληση. Τα ελαττώματα αυτά σχετίζονται άμεσα με την ενημέρωση του υποκειμένου που αναλύεται εκτενέστερα κατωτέρω. Στην περίπτωση της απειλής, το ελάττωμα παρουσιάζεται με εντονότερο τρόπο όπου η βούληση αποτελεί προϊόν φόβου και εξαναγκασμού. Επομένως, καθίσταται σαφές ότι στις ανωτέρω περιπτώσεις η βούληση του υποκειμένου είναι εξ αρχής άκυρη (Χριστοδούλου, 2005, σελ. 35).

Ο ΓΚΠΔ συσχετίζει την ελευθερία του υποκειμένου ως προς την παροχή συγκατάθεσης με δύο επιμέρους περιπτώσεις: (α) την απαίτηση για διακριτή συγκατάθεση για κάθε ξεχωριστό σκοπό επεξεργασίας και (β) την πιθανή εξάρτηση του υποκειμένου από τον υπεύθυνο επεξεργασίας στις περιπτώσεις ανισότητας μερών.

(α) Βασικό κριτήριο της ελευθερίας για τον ενωσιακό νομοθέτη είναι να παρέχεται χωριστά για κάθε επεξεργασία. Σε περίπτωση που δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο η παροχή δεν θεωρείται ελεύθερη. Με αυτό τον τρόπο προστατεύεται το υποκείμενο καθώς υπάρχει περίπτωση δημιουργίας σύγχυσης σε περιπτώσεις με περισσότερες επεξεργασίες ως προς το για ποια επεξεργασία έχει συγκατατεθεί. Για να μην υπάρχει τυχόν πλάνη στο υποκείμενο, επιβάλλεται η παροχή ξεχωριστής συγκατάθεσης.

(β) Ιδιαίτερη αναφορά υπάρχει στον ΓΚΠΔ στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο υποκείμενο με τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Η έννοια της ελευθερίας στην παροχή συγκατάθεσης περιλαμβάνει την ύπαρξη πραγματικής επιλογής για το υποκείμενο των δεδομένων, καθώς και τη δυνατότητα να αρνηθεί ή να αποσύρει τη συγκατάθεσή του χωρίς δυσμενείς συνέπειες (EDPB, 2020). Έπειτα, εξειδικεύεται, στις περιπτώσεις όπου υπάρχει σαφής ανισορροπία εξουσίας, ιδίως όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια αρχή, όπου η συγκατάθεση δεν θα πρέπει να αποτελεί έγκυρη νομική βάση καθώς είναι σπάνιο να έχει δοθεί ελεύθερα. Γι' αυτό και στην προκειμένη περίπτωση του δημοσίου θα πρέπει να υπάρχει μία ισχυρή βάση όπως η έννομη υποχρέωση ή το δημόσιο συμφέρον για να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας της επεξεργασίας. Ειδικότερη έκφραση αποτελεί και ο συσχετισμός του ελεύθερου της συγκατάθεσης με την εκτέλεση μίας σύμβασης καθώς το υποκείμενο των δεδομένων βρίσκεται σε κατώτερη θέση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας και κάτω από καθεστώς πίεσης της σύναψης (Χριστοδούλου , 2013, σελ. 57). Στην περίπτωση που η συγκατάθεση δεν δόθηκε ελεύθερα, πάσχει η νομική βάση της επεξεργασίας έχοντας ως συνέπεια να πρέπει να αναζητηθεί άλλη νομική βάση.

Σχετικά με την ανισότητα των σχέσεων των μερών, τίθενται στο επίκεντρο και οι εργασιακές σχέσεις όπου η συγκατάθεση συχνά δεν θεωρείται ελεύθερη, λόγω της εξάρτησης του εργαζομένου από τον εργοδότη όπως αναλύεται κατωτέρω στο κεφάλαιο 8. Ο ΓΚΠΔ, μέσω της παρ. 1 του αρθ. 88 εναποθέτει στον εθνικό νομοθέτη την ευθύνη της ρύθμισης.

3.2 Συγκεκριμένη Συγκατάθεση

Η συγκατάθεση πρέπει να είναι συγκεκριμένη και όχι γενική ή αόριστη. Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων, ορίζει ότι η συγκατάθεση πρέπει να καλύπτει όλες τις δραστηριότητες επεξεργασίας δεδομένων που πραγματοποιούνται για τον ίδιο ή για παρόμοιους σκοπούς. Εάν η επεξεργασία εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς, η συγκατάθεση πρέπει να δοθεί για κάθε έναν από αυτούς τους σκοπούς ξεχωριστά (Αιτιολογική Σκέψη 32 του Κανονισμού). Επομένως, η συγκατάθεση πρέπει να δίνεται για συγκεκριμένη επεξεργασία για έναν ή περισσότερους σαφώς καθορισμένους σκοπούς επεξεργασίας και με αναφορά στα υπό επεξεργασία δεδομένα. Το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να γνωρίζει ακριβώς για ποιον σκοπό δίδει τη συγκατάθεσή του, και η επεξεργασία δεν μπορεί να επεκταθεί σε άλλους σκοπούς χωρίς νέα συγκατάθεση (άρθρο 7 παρ. 2 ΓΚΠΔ). Η συγκεκριμένη φύση της συγκατάθεσης εξασφαλίζει ότι το υποκείμενο είναι σε θέση να κάνει μια ενημερωμένη και συνειδητή επιλογή σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων του (Bygrave, 2021). Επιπλέον, θα πρέπει το υποκείμενο να ενημερώνεται και για τους τρίτους προς τους οποίους πρόκειται να κοινοποιηθούν τα δεδομένα καθώς και ο σκοπός διαβίβασής τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα μια συγκατάθεση την οποία παρέχει το υποκείμενο για περαιτέρω διαβίβαση δεδομένων γενικά σε άλλες εταιρείες πχ για διαφημιστικούς σκοπούς, να μην θεωρείται έγκυρη λόγω της έλλειψης συγκεκριμένων επωνυμιών (Γγγλεζάκης, 2016, σελ. 103 επ.).

Αναφορικά με την επεξεργασία των δεδομένων για ερευνητικούς σκοπούς, υπάρχει διεύρυνση του πεδίου της συγκεκριμενοποίησης καθώς κατά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων τις περισσότερες φορές είναι αδύνατος ο πλήρης προσδιορισμός του περαιτέρω σκοπού. Σε αυτή την περίπτωση αρκεί να δοθεί συγκατάθεση για ορισμένους ερευνητικούς τομείς. Εδώ παρεκκλίνουμε από την απαραίτητη προϋπόθεση της ειδικής συγκατάθεσης και παρουσιάζεται μια «εν λευκώ» συγκατάθεση η οποία πρέπει να αφορά συγκεκριμένους τομείς, και να μην γίνεται υπέρβαση του σκοπού της έρευνας και των δεοντολογικών προτύπων. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται διευκόλυνση της έρευνας, η οποία ωφελεί ποικίλους τομείς της επιστημονικής εξέλιξης κυρίως στον τομέα της υγείας. Μια τέτοια διεύρυνση γίνεται ανεκτή καθώς τα δικαιώματα των υποκειμένων δεν θίγονται υπέρμετρα (Καρβέλη, 2018, σελ. 89). Περισσότερα αναλύονται στο κεφάλαιο 10.

3.3 Συγκατάθεση Ρητή

Η ρητή συγκατάθεση αποτελεί ένα ακόμα στοιχείο της εγκυρότητας και συνεπάγεται ότι το υποκείμενο των δεδομένων την έχει παράσχει με σαφή και ενεργή δήλωση, αποφεύγοντας τυχόν παθητική συγκατάθεση, όπως η αποδοχή όρων μέσω προεπιλεγμένων επιλογών. Η ενεργή συμμετοχή του υποκειμένου εξασφαλίζει ότι η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δόθηκε σιωπηρά ή έμμεσα, αλλά προκύπτει από ξεκάθαρη ενέργεια (EDPB, 2020). Παραδείγματα ρητής συγκατάθεσης περιλαμβάνουν τη γραπτή υπογραφή ή τη δήλωση συγκατάθεσης μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με «κλικ» στον υπολογιστή. Επομένως, δεν αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της να είναι ακουστικά αισθητή (Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, 2016). Στην αιτιολογική σκέψη 32 του ΓΚΠΔ αναφέρεται ότι «η συγκατάθεση θα πρέπει να παρέχεται με σαφή θετική ενέργεια». Ενδεικτικά παραδείγματα αυτής αποτελούν η συμπλήρωση τετραγωνιδίων κατά την επίσκεψη σε ιστοσελίδα, η επιλογή των επιθυμητών τεχνικών ρυθμίσεων για υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ή μια δήλωση στην οποία είναι εμφανής σε συγκεκριμένο πλαίσιο η αποδοχή της πρότασης. Οι όροι «ενέργεια» και «συμπεριφορά» που χρησιμοποιούνται είναι ευρύτεροι από την «δήλωση βουλήσεως» του παλαιού Νόμου οι οποίες μετριάζονται με τη λέξη «σαφώς». Ο ΓΚΠΔ δεν αρκείται μόνο σε θετικά παραδείγματα αλλά για την πληρέστερη κατανόηση του όσου χρησιμοποιεί και αρνητικά. Γι' αυτό το λόγο δεν νοείται ως συγκατάθεση «η σιωπή, τα προσυμπληρωμένα τετραγωνίδια και η αδράνεια». Με την χρήση πρακτικών παραδειγμάτων της καθημερινότητας να αποσυνδέεται ο Κανονισμός από αφηρημένες έννοιες.

Ο ρητός χαρακτήρας της συγκατάθεσης εξυπηρετεί και τον υπεύθυνο επεξεργασίας, καθώς εφόσον ρίχνει το εφόσον ο ΓΚΠΔ ρίχνει το βάρος απόδειξης στον τελευταίο, είναι προφανές ότι βοηθάει στην απόδειξή της. Για το λόγο αυτό πρέπει να προτιμώνται έγγραφες δηλώσεις συγκατάθεσης εκ των προτέρων διατυπωμένες με σαφή και προσβάσιμη μορφή (Αιτιολογική Σκέψη 42 ΓΚΠΔ).

3.4 Συγκατάθεση εν πλήρει επιγνώσει

Η ενημερωμένη συγκατάθεση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της νομιμότητας της επεξεργασίας. Το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να έχει λάβει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες προτού δώσει τη συγκατάθεσή του περιλαμβάνοντας στοιχεία όπως όπως την ταυτότητα και τα στοιχεία επικοινωνίας του υπεύθυνου επεξεργασίας, του υπευθύνου προστασίας δεδομένων, τους σκοπούς της επεξεργασίας και τις κατηγορίες δεδομένων που συλλέγονται καθώς και τους αποδέκτες των δεδομένων. Επιπλέον, εφόσον τα δεδομένα πρόκειται να διαβιβαστούν σε τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς, πρέπει να αναφέρεται η ύπαρξη αποφάσεων επάρκειας ή εγγυήσεων προστασίας (άρθ. 13 ΓΚΠΔ).

Επίσης, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει το υποκείμενο για το χρονικό διάστημα αποθήκευσης των δεδομένων και τα κριτήρια καθορισμού του. Πρέπει να εξηγείται το δικαίωμα πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής, περιορισμού της επεξεργασίας, και μεταφοράς των δεδομένων. Στην περίπτωση που η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση, πρέπει να παρέχεται το δικαίωμα ανάκλησης οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς να επηρεάζεται η προηγούμενη νομιμότητα της επεξεργασίας. Τέλος, τα υποκείμενα πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους σε καταγγελίες σε εποπτικές αρχές και για οποιαδήποτε αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων, όπως η κατάρτιση προφίλ, καθώς και τις συνέπειές της για το υποκείμενο των δεδομένων (άρθρο 13 ΓΚΠΔ).

Η ενημερωμένη συγκατάθεση συμβάλλει στην προστασία της αυτονομίας του υποκειμένου των δεδομένων, δίνοντάς του την ευκαιρία να αντιληφθεί τις συνέπειες της επεξεργασίας των δεδομένων του (Tzanou, 2019). Επίσης, τα μέσα μέσω των οποίων παρέχονται οι πληροφορίες πρέπει να είναι κατανοητά και προσβάσιμα, έτσι ώστε ο μέσος χρήστης να μπορεί να κατανοήσει πλήρως το περιεχόμενο (Bygrave, 2021). Η συγκατάθεση του υποκειμένου θα πρέπει να λαμβάνεται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας πριν από την έναρξη επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων. Για να γίνει η επεξεργασία πρέπει να υπάρχει μια έγκυρη νομική βάση στην οποία θα στηριχθεί.

3.5 Τύπος της Συγκατάθεσης

Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ και το νόμο 4624/2019 η συγκατάθεση δεν είναι υποχρεωτικό να υποβάλλεται σε τύπο ακολουθώντας τον κανόνα του ατύπου των δικαιοπραξιών (ΑΚ 158). Ωστόσο, το βάρος απόδειξης που βαραίνει τους υπεύθυνους επεξεργασίας (άρθρο 7 παρ. 1 ΓΚΠΔ), στην πράξη επιβάλλει τον τύπο. Για το λόγο αυτό ο τύπος (γραπτός ή ηλεκτρονικός) αποτελεί την εγκεκριμένη μέθοδο ιδιαίτερα σε επεξεργασίες υψηλού κινδύνου για λόγους προστασίας του υπευθύνου και αποτελεί το πλέον πρόσφορο μέσο εξακρίβωσης για το αν η συγκατάθεση είναι όντως σαφής και ρητή.

Από τον ανωτέρω κανόνα του ατύπου, αποτελεί εξαίρεση το αρθ. 27 παρ. 2 β του νόμου 4624/2019 που αφορά την επεξεργασία στο πλαίσιο των σχέσεων απασχόλησης και το αρθ. 5 παρ. 3 του νόμου 3471/2006 αναφορικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στο πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

3.6 Διάρκεια ισχύος

Στον ΓΚΠΔ δεν προβλέπεται συγκεκριμένο ανώτερο χρονικό όριο αναφορικά με τη διάρκεια ισχύος της συγκατάθεσης. Αυτό σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει να αξιολογούν τη διάρκεια της συγκατάθεσης με βάση το σκοπό για τον οποίο δόθηκε, τη φύση των δεδομένων και τις περιστάσεις υπό τις οποίες ζητήθηκε καθώς και τις προσδοκίες του υποκειμένου των δεδομένων, να γίνεται μια στάθμιση δηλαδή με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Εάν ο σκοπός για τον οποίο δόθηκε η συγκατάθεση ολοκληρωθεί, τότε η συγκατάθεση παύει να είναι έγκυρη. Για παράδειγμα, εάν η συγκατάθεση δόθηκε για την επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης διαφημιστικής εκστρατείας, η συγκατάθεση αυτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μελλοντικές εκστρατείες χωρίς να ζητηθεί εκ νέου. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας καλούνται να προβαίνουν σε περιοδικές αναθεωρήσεις, ιδίως σε περιπτώσεις όπου η επεξεργασία διαρκεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα ή όπου αλλάζουν οι συνθήκες της επεξεργασίας.

4. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του ανά πάσα στιγμή χωρίς να επηρεάζεται η νομιμότητα της επεξεργασίας που πραγματοποιήθηκε πριν την ανάκληση. Η δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης είναι καθοριστική για τη διατήρηση της αυτονομίας του υποκειμένου, και οι υπεύθυνοι επεξεργασίας οφείλουν να διασφαλίσουν ότι αυτή η διαδικασία είναι εύκολη και προσβάσιμη. Η συγκατάθεση του υποκειμένου δεν θεωρείται μια από τις ισχυρότερες βάσεις νομιμότητας επεξεργασίας καθώς η ανά πάσα στιγμή δυνατότητα ανάκλησής της προκαλεί ανασφάλεια στον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος οφείλει να σεβαστεί τη βούληση του υποκειμένου.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να έχει επιλέξει τη βάση νομιμότητας πριν λάβει χώρα η επεξεργασία των δεδομένων. Εάν έχει επιλεγεί η συγκατάθεση, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί άλλη νομική βάση με αναδρομική ισχύ στην περίπτωση που αντιμετωπίζονται προβλήματα εγκυρότητας. Η αρχή της διαφάνειας και οι απαιτήσεις περί ενημέρωσης του υποκειμένου επιτάσσουν οποιαδήποτε μεταβολή υπάρχει στη νομική βάση επεξεργασίας (EDPB, 2020, σελ. 30).

4.1 Δικαίωμα ανάκλησης

Το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσης απορρέει από τη θεμελιώδη αρχή της αυτοδιάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων. Στην περίπτωση που η επεξεργασία βασίζεται στη συγκατάθεση, το υποκείμενο έχει το απόλυτο δικαίωμα να την ανακαλέσει οποτεδήποτε, χωρίς να χρειάζεται να αιτιολογήσει την απόφασή του. Αυτό το δικαίωμα αναγνωρίζει ότι η συγκατάθεση είναι μια δυναμική διαδικασία και επιδέχεται αλλαγές ανάλογα με τις περιστάσεις ή τις προτιμήσεις του υποκειμένου (Kosta, 2018).

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να είναι ενημερωμένο πριν από την παροχή της συγκατάθεσης, για το δικαίωμα ανάκλησης.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του ΓΚΠΔ, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει να παρέχουν σαφείς και προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ανάκλησης της συγκατάθεσης (Bygrave, 2021).

Στην περίπτωση που προκληθεί ζημία στο υποκείμενο από την ανάκληση της συγκατάθεσης, τότε η συγκατάθεση δεν θεωρείται ότι δόθηκε ελεύθερα με αποτέλεσμα η επεξεργασία να καθίσταται παράνομη. Στις περιπτώσεις που έχει ληφθεί άκυρη συγκατάθεση, δεν τίθεται θέμα ανάκλησης διότι δεν συντρέχουν τα απαραίτητα για την εγκυρότητά της χαρακτηριστικά. Το ελάττωμα την καθιστά εξ' αρχής άκυρη ανεξαρτήτως εάν η ακυρότητα διαγνωσθεί αργότερα. (Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου 2016).

4.2 Νομιμότητα της επεξεργασίας πριν την ανάκληση

Ο ΓΚΠΔ διασφαλίζει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας προστατεύονται από νομικές κυρώσεις για την επεξεργασία που πραγματοποιήθηκε πριν από την ανάκληση, καθώς αυτή ήταν σε συμφωνία με τη συγκατάθεση που είχε δοθεί εκείνη τη στιγμή (Kuner, 2020).

Η ανάκληση δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της επεξεργασίας που βασίστηκε στη συγκατάθεση πριν αυτή λάβει χώρα, αλλά σημαίνει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να διακόψει την επεξεργασία των δεδομένων ή να βρει μια άλλη νόμιμη βάση για τη συνέχισή της. Σε περίπτωση παύσης, τα δεδομένα θα πρέπει να διαγραφούν είτε να καταστούν ανώνυμα ώστε να μην μπορούν πλέον να χρησιμοποιηθούν για την ταυτοποίηση του υποκειμένου. Εάν δεν πραγματοποιηθεί διαγραφή ή ανωνυμοποίηση, το υποκείμενο έχει το δικαίωμα να προσφύγει στις αρμόδιες εποπτικές αρχές ή να διεκδικήσει τα δικαιώματά του δικαστικά (Tzanou, 2019).

4.3 Ευκολία στη διαδικασία ανάκλησης

Η διαδικασία ανάκλησης της συγκατάθεσης πρέπει να είναι το ίδιο εύκολη με τη διαδικασία παροχής της. Αυτό σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει να παρέχουν εύκολες και προσβάσιμες μεθόδους για την ανάκληση, χωρίς περιττές δυσκολίες ή εμπόδια. Για παράδειγμα, αν η συγκατάθεση δόθηκε ηλεκτρονικά μέσω ενός ιστότοπου, το ίδιο πρέπει να ισχύει και για την ανάκληση, ώστε το υποκείμενο να μπορεί εύκολα να την εκτελέσει (άρθρο 7 παρ. 3 ΓΚΠΔ).

Η διευκόλυνση της ανάκλησης αποτελεί ένδειξη καλής πίστης εκ μέρους των υπεύθυνων επεξεργασίας και ενισχύει την εμπιστοσύνη των υποκειμένων. Η δυσκολία ή η παρεμπόδιση της διαδικασίας ανάκλησης οδηγεί σε κυρώσεις για τον υπεύθυνο επεξεργασίας, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ (Kosta, 2018).

5. ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ

5.1 Αντίθετη στα χρηστά ήθη

Η συγκατάθεση ενός ατόμου θεωρείται ελαττωματική, λόγω της αντίθεσής της στα κοινωνικά πρότυπα ηθικής ή στις θεμελιώδεις αρχές δικαίου. Με βάση την αρχή της νομιμότητας, η επεξεργασία δεν αρκεί να είναι μόνο σύννομη αλλά πρέπει να είναι και θεμιτή. Έτσι, η εν λόγω απαγόρευση βασίζεται στο άρθρο 5 παρ. 1 ΓΚΠΔ και στις διατάξεις του ΑΚ ως συμπληρωματικές. Παραδείγματος χάριν στην περίπτωση που το υποκείμενο δώσει τη συγκατάθεσή του στην επεξεργασία των δεδομένων του τα οποία οδηγούν σε εξουτελισμό της προσωπικότητάς του, η συγκατάθεση θεωρείται άκυρη κατά τον Κανονισμό και το αρθ. 178ΑΚ¹.

5.2 Πλάνη – απάτη – απειλή

Μια συγκατάθεση μπορεί να είναι προϊόν πλάνης, απάτης ή απειλής δηλαδή να μην πληροί τα κριτήρια του ΓΚΠΔ, εάν υπάρχει παραπληροφόρηση ή ψυχολογική πίεση. Η συγκατάθεση που έχει ληφθεί κατά αυτό τον τρόπο καθίσταται άκυρη και όχι απλώς ακυρώσιμη. Συγκεκριμένα, η πλάνη και η απάτη έχουν να κάνουν με την ελλιπή ενημέρωση του υποκειμένου, ενώ η απειλή με την ελευθερία βουλήσεως. Η πλάνη, η απάτη και η απειλή επιφέρουν ακυρότητα μόνο στην περίπτωση που συνιστούν τη βασική αιτία ενώ εάν το υποκείμενο θα είχε δώσει ούτως ή άλλως τη συγκατάθεσή του τότε θεωρείται έγκυρη.

Οι διατάξεις του εσωτερικού δικαίου δρουν συμπληρωματικά με τον Κανονισμό και καλύπτουν ενδεχόμενα κενά. Για παράδειγμα, χρήσιμο κρίνεται το άρθρο 141ΑΚ στο οποίο αναλύεται το ουσιώδες της πλάνης. Η τυχόν άγνοια του υποκειμένου περιστατικών τα οποία δεν θεωρούνται κρίσιμα για τη διαμόρφωση της βούλησής του, δεν επιδρά στο κύρος της συγκατάθεσης (Πούλου, 2020).

---

¹ ΑΚ 178: Δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη

5.2.1 Πλάνη

Η πλάνη μπορεί να συμβεί όταν το υποκείμενο των δεδομένων παραπλανάται αναφορικά με το σκοπό, το εύρος ή τις συνέπειες της επεξεργασίας των δεδομένων του. Ο Κανονισμός GDPR τονίζει ότι η συγκατάθεση πρέπει να είναι «ενημερωμένη», κάτι που σημαίνει ότι οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται με σαφή και κατανοητό τρόπο. Αν η πληροφόρηση είναι ελλιπής ή παραπλανητική, η συγκατάθεση μπορεί να ακυρωθεί λόγω πλάνης. Επομένως, μόνο η πλάνη στη βούληση που προέρχεται από ελλιπή ενημέρωση μπορεί να προκαλέσει ακυρότητα και όχι οποιαδήποτε πλάνη του υποκειμένου. Εάν το υποκείμενο έχει ενημερωθεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας οποιαδήποτε πλάνη καταλογίζεται σε αυτό και καθιστά έγκυρη τη συγκατάθεση. Η πλάνη η οποία είναι επουσιώδης σύμφωνα με την ΑΚ 143² δεν επιφέρει ακύρωση της συγκατάθεσης.

Αναφορικά με την πλάνη θεωρείται ακυρώσιμη όταν το υποκείμενο έχει διάσταση της εξωτερικής από την πραγματική του βούληση, πχ. επειδή δεν ήταν προσεχτικό «τίκαρε» διαφορετικό τετραγωνίδιο από αυτό που επιθυμούσε. Σε αυτή την περίπτωση οι διατάξεις ΑΚ 140³, 141⁴ και 154⁵, η συγκατάθεση μπορεί να ακυρωθεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση, ωστόσο εφόσον υπάρχει το εργαλείο της ανάκλησης στην πράξη το υποκείμενο απλά ανακαλεί τη συγκατάθεσή του (Πούλου, 2020, σελ. 76).

---

² ΑΚ 143: Εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, πλάνη που αναφέρεται αποκλειστικά στα παραγωγικά αίτια της βούλησης δεν είναι ουσιώδης

³ ΑΚ 140: Αν κάποιος καταρτίζει δικαιοπραξία και η δήλωσή του δεν συμφωνεί, από ουσιώδη πλάνη, με τη βούλησή του, έχει δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας

⁴ ΑΚ 141: Η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αναφέρεται σε σημείο τόσο σπουδαίο για την όλη δικαιοπραξία, ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία

⁵ ΑΚ 154: Η ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής επέρχεται με δικαστική απόφαση. Την ακύρωση έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν μόνο αυτός που πλανήθηκε ή απατήθηκε ή απειλήθηκε και οι κληρονόμοι τους

5.2.2 Απάτη

Η απάτη αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου ο υπεύθυνος επεξεργασίας σκόπιμα παραπλανά το υποκείμενο, με σκοπό να το πείσει να δώσει συγκατάθεση για την επεξεργασία των δεδομένων του. Η απάτη μπορεί να εκδηλωθεί μέσω ψευδών ή ελλιπών πληροφοριών για τη φύση, το εύρος και τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων.

Στην περίπτωση απάτης, η συγκατάθεση θεωρείται άκυρη. Ο ΓΚΠΔ στην Αιτιολογική Σκέψη 42 προβλέπει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας πρέπει να ενεργούν με διαφάνεια και εντιμότητα, και οποιαδήποτε παραβίαση αυτής της υποχρέωσης μπορεί να οδηγήσει σε κυρώσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Αιτιολογική Σκέψη 43,, η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί έγκυρη εάν δίνεται κάτω από ψευδείς προϋποθέσεις ή ως αποτέλεσμα παραπλανητικής τακτικής (Kuner, 2020, σελ. 112).

5.2.3 Απειλή

Η απειλή αναφέρεται στη χρήση εξαναγκαστικών τακτικών που ασκούν πίεση στο υποκείμενο των δεδομένων να δώσει συγκατάθεση. Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερα δοθείσα, και οποιαδήποτε μορφή απειλής ή πίεσης (είτε σωματική είτε ψυχολογική) καθιστά τη συγκατάθεση άκυρη. Η συγκατάθεση που δίνεται κάτω από απειλή δεν θεωρείται ελεύθερη, καθώς το υποκείμενο των δεδομένων δεν έχει τη δυνατότητα της πραγματικής επιλογής. Η ελευθερία της συγκατάθεσης επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ανισορροπία εξουσίας (π.χ., εργοδότης-εργαζόμενος), η εξάρτηση του υποκειμένου από την υπηρεσία ή ακόμα και η έλλειψη εναλλακτικών λύσεων. Αυτά τα ζητήματα είναι ιδιαίτερα εμφανή στις περιπτώσεις ψηφιακών πλατφορμών, όπου οι χρήστες αναγκάζονται να αποδεχθούν γενικούς όρους για να αποκτήσουν πρόσβαση σε βασικές λειτουργίες. Για παράδειγμα, σε μια εργασιακή σχέση, η συγκατάθεση των εργαζομένων μπορεί να μην θεωρηθεί ελεύθερη εάν παρέχεται υπό την απειλή απόλυσης ή άλλων αρνητικών συνεπειών (Dove, 2018, σελ. 56). Η συγκατάθεση που παρέχεται υπό απειλή παραβιάζει θεμελιωδώς την απαίτηση της ελευθερίας, που αποτελεί πυρήνα του

δικαιώματος στην αυτοδιάθεση διότι ο καταναγκασμός αναιρεί την αυτονομία του υποκειμένου.

Επί απάτης ή απειλής σε βάρος του υποκειμένου, μπορεί, εφόσον έχει υποστεί ζημία να αξιώσει αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις ΑΚ 149 και 152. Το υποκείμενο δικαιούται αποζημίωση από τον υπεύθυνο ή τον εκτελούντα και με βάση το άρθρο 82 ΓΚΠΔ. Υπάρχει αλληλοσυμπλήρωση του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου αναφορικά με τις διατάξεις που ρυθμίζουν τις ακυρώσιμες δικαιοπραξίες στο μέτρο που δεν έρχονται σε αντίθεση με τον Κανονισμό.

6. ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

6.1 Η ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας

Το βάρος απόδειξης στον Κανονισμό αφορά κυρίως τη δυνατότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας να αποδείξει ότι η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων πραγματοποιείται νόμιμα, θεμιτά και διαφανώς Στο άρθρο 7 παρ. 1 του Κανονισμού ορίζεται ότι «όταν η επεξεργασία βασίζεται σε συγκατάθεση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει συγκατάθεση για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα». Αυτό σημαίνει ότι οι οργανισμοί δεν αρκεί να συμμορφώνονται τυπικά, αλλά πρέπει να τηρούν τεκμηριωμένες διαδικασίες που επιτρέπουν την άμεση απόδειξη της συμμόρφωσης. Η διάταξη αυτή επιβάλλει μια σαφή υποχρέωση στον υπεύθυνο επεξεργασίας να τηρεί και να διατηρεί κατάλληλα αρχεία που επιβεβαιώνουν ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων του. Τα αρχεία αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν έγγραφα, ηλεκτρονικές εγγραφές ή άλλες αποδείξεις, όπως ηλεκτρονικά αρχεία καταγραφής συναίνεσης (log files).

Το βάρος απόδειξης συνδέεται άμεσα με την αρχή της λογοδοσίας. Η αρχή της λογοδοσίας, όπως περιγράφεται στο άρθρο 5 παρ. 2 του Κανονισμού, απαιτεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας να λαμβάνει ενεργά μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις αρχές προστασίας δεδομένων. Με την αρχή της λογοδοσίας εισάγεται μια έννοια "προληπτικής συμμόρφωσης", όπου οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεν περιμένουν καταγγελίες ή ελέγχους αλλά εφαρμόζουν προληπτικά πολιτικές, διαδικασίες και μηχανισμούς ελέγχου, διατηρώντας πλήρη αρχεία των δραστηριοτήτων επεξεργασίας (άρθρο 30) και εφαρμόζοντας τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που διασφαλίζουν τη συμμόρφωση.

Στην περίπτωση που αμφισβητηθεί η εγκυρότητα της συγκατάθεσης, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να προσκομίσει τεκμηριωμένες αποδείξεις που να επιβεβαιώνουν ότι το υποκείμενο των δεδομένων ενημερώθηκε επαρκώς για την επεξεργασία των δεδομένων του και έδωσε ρητά τη συγκατάθεσή του (Wong, 2021, σ. 184).

6.2 Τεκμηρίωση της συγκατάθεσης

Η τεκμηρίωση της συγκατάθεσης δεν περιορίζεται απλώς στην απόδειξη ότι ο χρήστης «έχει κάνει κλικ» σε ένα πλαίσιο συναίνεσης. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (EDPB) τονίζουν ότι η απόδειξη της συγκατάθεσης πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες για τις συνθήκες υπό τις οποίες δόθηκε η συγκατάθεση, καθώς και στοιχεία για το περιεχόμενο της πληροφόρησης που παρασχέθηκε στο υποκείμενο των δεδομένων (EDPB, 2020, σ. 12). Αυτό περιλαμβάνει την καταγραφή της χρονικής στιγμής κατά την οποία δόθηκε η συγκατάθεση, την περιγραφή του σκοπού της επεξεργασίας και την τεκμηρίωση οποιασδήποτε επανεπιβεβαίωσης ή ανάκλησης της συγκατάθεσης.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός ηλεκτρονικού καταστήματος που συλλέγει προσωπικά δεδομένα για διαφημιστικούς σκοπούς, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να διατηρεί αποδεικτικά στοιχεία ότι ο πελάτης έχει λάβει σαφείς και κατανοητές πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων του και ότι έχει δώσει τη συγκατάθεσή του με ενέργεια σαφούς συναίνεσης. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν ημερομηνία και ώρα χορήγησης της συγκατάθεσης, το κείμενο της πληροφόρησης που δόθηκε στον πελάτη και τον τρόπο με τον οποίο έδωσε τη συγκατάθεσή του (π.χ. μέσω ηλεκτρονικού κλικ ή υπογραφής).

6.3 Αμφισβήτηση της συγκατάθεσης και αποδείξεις

Όταν η συγκατάθεση αμφισβητείται, η αποδεικτική ευθύνη βρίσκεται εξ ολοκλήρου στον υπεύθυνο επεξεργασίας. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι αρκετό απλώς να δηλώσει ότι έχει λάβει τη συγκατάθεση – πρέπει να μπορεί να αποδείξει, μέσα από τεκμηριωμένα στοιχεία, ότι η συγκατάθεση δόθηκε με όλες τις προϋποθέσεις του που ορίζει ο ΓΚΠΔ (Bygrave, 2020, σ. 113). Για παράδειγμα, μια απλή δήλωση ότι «ο χρήστης συμφώνησε» δεν επαρκεί χωρίς συγκεκριμένα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την ύπαρξη της συγκατάθεσης.

Στην πράξη, πολλές επιχειρήσεις και οργανισμοί διατηρούν συστήματα καταγραφής της συναίνεσης (consent management platforms) που καταγράφουν όλες τις σχετικές πληροφορίες, όπως τα δικαιώματα που έχουν παρασχεθεί στον χρήστη, τις ενέργειες συναίνεσης, και τη δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης. Αυτό διευκολύνει την απόδειξη της συμμόρφωσης και παρέχει σαφείς αποδείξεις σε περιπτώσεις αμφισβήτησης (Zanfir-Fortuna, 2019, σ. 256).

Απόφαση ορόσημο στο κομμάτι του βάρους απόδειξης θεωρείται το πρόστιμο ύψους 50.000.000 από τη CNIL κατά της Google (SAN-2019-001). Σύμφωνα με το ιστορικό, η Γαλλική Αρχή Προστασίας Δεδομένων, επέβαλε στην Google πρόστιμο το 2019 για παραβάσεις του ΓΚΠΔ και συγκεκριμένα για την αδυναμία της εταιρείας να εξασφαλίσει έγκυρη συγκατάθεση των χρηστών για τη χρήση των δεδομένων τους για εξατομικευμένη διαφήμιση. Η Google, ως υπεύθυνος επεξεργασίας, δεν κατάφερε να αποδείξει το σύννομο της συγκατάθεσης.

7. ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ

Αναγκαία προϋπόθεση του κύρους της συγκατάθεσης είναι η ικανότητα του υποκειμένου να συγκατατεθεί. Ο ΓΚΠΔ, με την εξαίρεση του άρθρου 8 δεν λαμβάνει θέση στο ζήτημα της ικανότητας αφήνοντάς το να λυθεί από τα εθνικά ενοχικά δίκαια.

Η ικανότητα προς συγκατάθεση συσχετίζεται άμεσα με την αντιπροσώπευση του υποκειμένου. Στην περίπτωση ανικανότητας, η συγκατάθεση είναι δυνατή μόνο μέσω νομίμων αντιπροσώπων ωστόσο αν γίνει δεκτό ότι αποτελεί εντόνως προσωποπαγές δικαίωμα, δεν είναι δεκτική αντιπροσώπευσης η συγκατάθεση ανικάνου.

Στην πράξη, η συγκατάθεση θα δίδεται στο πλαίσιο σύμβασης για την εκτέλεση της οποίας θα είναι αναγκαία η επεξεργασία δεδομένων του ανικάνου. Στις περιπτώσεις που τα δεδομένα είναι απλά, δεν απαιτείται η συγκατάθεση του δικαιοπρακτικώς ανικάνου καθώς η επεξεργασία είναι σύννομη ως απαραίτητη για την εκτέλεση της σύμβασης π.χ. η επεξεργασία του ονοματεπωνύμου του ανηλίκου για την εγγραφή στο φροντιστήριο και η καταχώριση σε αρχείο. Όταν όμως έχουμε να αντιμετωπίσουμε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα π.χ. δεδομένα υγείας, ελλείπει διάταξης στο άρθρο 9 για τις νόμιμες βάσεις ειδικών κατηγοριών δεδομένων, δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί η επεξεργασία (Πούλου, 2020, σελ. 18).

7.1 Συγκατάθεση του ανηλίκου

Σε αντίθεση με το προ ισχύον καθεστώς⁶, ο ΓΚΠΔ αναγνωρίζει ότι τα προσωπικά δεδομένα των ανηλίκων απαιτούν ειδική προστασία⁷, δεδομένου ότι τα παιδιά μπορεί να είναι λιγότερο ενήμερα για τους κινδύνους και τις συνέπειες της επεξεργασίας των δεδομένων τους. Ο Κανονισμός θεσπίζει αυστηρότερα κριτήρια για τη λήψη συγκατάθεσης από ανηλίκους, αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες της ηλικίας και της ωριμότητάς τους π.χ. η

---

⁶ Την οδηγία 95/46/ΕΚ

⁷ Στην Αιτιολογική Σκέψη 38 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 θεμελιώνεται η ανάγκη για ειδική προστασία των ανηλίκων στους τομείς επεξεργασίας δεδομένων τους με σκοπό την εμπορία ή δημιουργία προφίλ προσωπικότητας ή προφίλ χρήστη καθώς και στη συλλογή των δεδομένων τους κατά τη χρήση υπηρεσιών που προσφέρονται άμεσα σε παιδί.

ενημέρωση πρέπει να διατυπώνεται σε γλώσσα σαφή και κατανοητή για τον ανήλικο ώστε να είναι ευκόλως κατανοητή. Ελλείψει ειδικής ρύθμισης πλην του άρθρου 8 καθίσταται αναγκαία η προσφυγή στις γενικές διατάξεις δικαίου (άρθρ. 128 επ. ΑΚ).

Στις περιπτώσεις που ο ανήλικος δεν έχει την ικανότητα να συγκατατεθεί στην επεξεργασία των δεδομένων του, η συγκατάθεση θεωρείται άκυρη. Εξουσία συγκατάθεσης έχουν τα πρόσωπα ασκούντα τη γονική μέριμνα. Στις πράξεις γονικής μέριμνας, οι γονείς δρουν από κοινού (ΑΚ1510), με εξαίρεση περιπτώσεις όπου δύναται ξεχωριστά (ΑΚ1516 παρ. 1 απθ.1). Αν η συγκατάθεση από τον έναν γονέα θεωρηθεί άκυρη τότε δεν θεραπεύεται η μεταγενέστερη συγκατάθεση από τον άλλο γονέα (Πούλου, 2020, σελ.25).

Κατά μία γνώμη, στην περίπτωση ενηλικίωσης του τέκνου, υποστηρίζεται ότι για να συνεχίσει η επεξεργασία των δεδομένων του, ο υπεύθυνος πρέπει να μεριμνήσει να λάβει εκ νέου τη συγκατάθεσή του ενήλικου πλέον υποκειμένου ιδίως στην περίπτωση επεξεργασίας δεδομένων ευαίσθητων κατηγοριών⁸. Ορθότερο θεωρείται ότι εφόσον ο ανήλικος δεν προβαίνει σε καμία ενέργεια ανάκλησης, η συγκατάθεση εξακολουθεί να αποτελεί έγκυρη βάση επεξεργασίας.⁹

7.2 Το άρθρο 8 του ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ προβλέπει ειδική μεταχείριση για την επεξεργασία δεδομένων ανηλίκων, αναγνωρίζοντας την ευαλωτότητα αυτής της ομάδας και ότι τα παιδιά χρήζουν ειδικής μεταχείρισης. Οι ανήλικοι, ως φορείς του δικαιώματος πληροφόρησης, έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία εγκυμονεί πολλούς κινδύνους. Επικαλούμενος ο ενωσιακός νομοθέτης τους κινδύνους που διατρέχει η περιήγηση στο διαδίκτυο, σε αντίθεση με την οδηγία 95/46/ΕΚ, που δεν περιελάμβανε ειδικές διατάξεις για ανήλικους, εισάγει το άρθρο 8. Έτσι η συγκατάθεση προσαρμόζεται στις ανάγκες της παιδικής ηλικίας με απαιτήσεις όπως η σαφή και απλή γλώσσα της ενημέρωσης για να είναι κατανοητή κ.α. Παρότι φαινομενικά ο ΓΚΠΔ αφιερώνει ιδιαίτερες διατάξεις αναφορικά με

---

⁸ Ομάδα του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 2/2009 WP 160

⁹ WP 259 σελ. 34

την προστασία των δεδομένων των ανηλίκων, στην ουσία λαμβάνει φιλελεύθερη θέση επί του ζητήματος.

Το άρθρο 8 του ΓΚΠΔ ορίζει ότι η συγκατάθεση ενός παιδιού για την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας είναι έγκυρη μόνο εάν το παιδί είναι τουλάχιστον 16 ετών. Σε περιπτώσεις όπου το παιδί είναι κάτω των 16 ετών, η συγκατάθεση πρέπει να παρέχεται ή να εγκρίνεται από τον γονέα ή τον νόμιμο εκπρόσωπο του παιδιού. Στην Αιτιολογική Σκέψη 38 του Κανονισμού θεμελιώνεται η ανάγκη για ειδική προστασία των ανηλίκων στους τομείς επεξεργασίας δεδομένων τους με σκοπό την εμπορία ή δημιουργία προφίλ προσωπικότητας ή προφίλ χρήστη καθώς και στη συλλογή των δεδομένων τους κατά τη χρήση υπηρεσιών που προσφέρονται άμεσα σε παιδί. Με αυτό τον τρόπο εξηγεί το λόγο για τον οποίο ο ενωσιακό νομοθέτης προχωράει σε συμπερίληψη ειδικής πρόβλεψης για την προστασία δεδομένων παιδιού.

Ωστόσο, επιτρέπει στα κράτη-μέλη να κατεβάσουν αυτό το ηλικιακό όριο έως τα 13 έτη. Αυτή η ευελιξία που παρέχεται στα κράτη-μέλη έχει οδηγήσει σε διαφοροποιήσεις στη νομοθεσία ανά την Ευρώπη, με ορισμένες χώρες να επιλέγουν το κατώτερο ηλικιακό όριο και άλλες να παραμένουν κοντά στο όριο των 16 ετών.

Συγκεκριμένα στο άρθρο 8 προβλέπεται πως:

«όταν εφαρμόζεται το άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο α), σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών απευθείας σε παιδί, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιού είναι σύνηθες εάν το παιδί είναι τουλάχιστον 16 χρονών. Εάν το παιδί είναι ηλικίας κάτω των 16 ετών, η επεξεργασία αυτή είναι σύνηθες μόνο εάν και στον βαθμό που η εν λόγω συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν διά νόμου μικρότερη ηλικία για τους εν λόγω σκοπούς, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω μικρότερη ηλικία δεν είναι κάτω από τα 13 έτη.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας καταβάλλει εύλογες προσπάθειες για να επαληθεύσει στις περιπτώσεις αυτές ότι η συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθέσιμη τεχνολογία.

Η παράγραφος 1 δεν επηρεάζει το γενικό ενοχικό δίκαιο των κρατών μελών, όπως τους κανόνες περί ισχύος, κατάρτισης ή συνεπειών μιας σύμβασης σε σχέση με παιδί.».

7.3 Προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 8

7.3.1 Παιδί

Η έννοια του παιδιού ακολουθεί τον ορισμό που συναντάται στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, ταυτίζεται δηλαδή με τον ανήλικο.¹⁰ Ο Έλληνας νομοθέτης, κάνοντας χρήση της ρήτρας ανοίγματος, μείωσε το ηλικιακό όριο στα 15 έτη (άρθρο 21 ν. 4624/2019).

7.3.2 Συγκατάθεση

Βασική προϋπόθεση του άρθρου 8 είναι ως νόμιμη βάση της επεξεργασίας να θεωρείται η συγκατάθεση. Οι λοιπές νόμιμες βάσεις επεξεργασίας βρίσκονται εκτός πεδίου της διάταξης.

7.3.3 Υπηρεσία της κοινωνίας της Πληροφορίας

Ως υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας νοούνται οι εξ αποστάσεως υπηρεσίες για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών συνδεδεμένες στενά με το διαδίκτυο. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν η εγγραφή στα κοινωνικά δίκτυα, οι υπηρεσίες αναζήτησης, η

---

¹⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως κυρώθηκε με το ν. 2101/1992 θεωρείται παιδί κάθε ανθρωπινό ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός αν η ενηλικίωσή του επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

παροχή πληροφοριών κ.α. Οι υπηρεσίες που εξ ορισμού δεν παρέχονται εξ αποστάσεως πχ ιατρικές συμβουλές δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας (Πούλου, 2020, σελ 41)

7.4 Η Ελληνική Νομοθεσία (Νόμος 4624/2019)

Στην Ελλάδα, ο νόμος 4624/2019 καθορίζει την ηλικία των 15 ετών ως το κατώτατο όριο για την αυτόνομη συγκατάθεση των ανηλίκων (άρθρο 21). Αυτό σημαίνει ότι για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων ενός ανήλικου κάτω των 15 ετών, απαιτείται η συγκατάθεση του γονέα ή του κηδεμόνα. Σύμφωνα με τον νόμο, η συγκατάθεση πρέπει να είναι ρητή, και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να παρέχει τις κατάλληλες πληροφορίες με τρόπο κατανοητό τόσο στον ανήλικο όσο και στον γονέα ή κηδεμόνα. Η ευθύνη για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της συγκατάθεσης βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος πρέπει να διατηρεί αποδεικτικά στοιχεία ότι η συγκατάθεση έχει δοθεί σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες (Ν. 4624/2019, άρθρο 6).

7.5 Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του ΕΣΠΔ

Οι Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του ΕΣΠΔ παρέχουν περαιτέρω οδηγίες σχετικά με τη συγκατάθεση των ανηλίκων, τονίζοντας ότι η συγκατάθεση πρέπει να βασίζεται στην πλήρη κατανόηση από το υποκείμενο των δεδομένων. Οι κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνουν ότι η συγκατάθεση ενός ανήλικου μπορεί να μην είναι ελεύθερη σε καταστάσεις όπου υπάρχει σαφής ανισορροπία εξουσίας, όπως στην περίπτωση των σχέσεων παιδιού-γονέα ή δασκάλου-μαθητή (ΕΣΠΔ, 2020, σ. 14).

Επιπλέον, οι κατευθυντήριες γραμμές τονίζουν τη σημασία της προστασίας των ανηλίκων στο ψηφιακό περιβάλλον, όπου πολλές υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στοχεύουν ανήλικους χρήστες. Ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται στις πολιτικές απορρήτου και τις φόρμες συγκατάθεσης είναι

προσιτή και κατανοητή για ανηλίκους, ώστε να μπορούν να κάνουν μια πραγματικά ενημερωμένη επιλογή (ΕΣΠΔ, 2020, σ. 15).

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να λαμβάνει όλα τα απαιτούμενα μέτρα για να διακριβώσει πότε λαμβάνεται η συγκατάθεση από νόμιμο εκπρόσωπο και πότε από ανήλικο. Ωστόσο στην κοινωνία της πληροφορίας είναι αρκετά δύσκολο στην εφαρμογή να διαπιστωθεί ποιος βρίσκεται πίσω από ένα «κλικ». Αυτό αναγνωρίζεται από τον ΓΚΠΔ αν σκεφτεί κανείς ότι απαιτεί μόνο την εύλογη προσπάθεια των υπευθύνων επεξεργασίας (Χριστοδούλου, 2018, σελ. 66).

7.6 Δικαίωμα στη λήθη

Ως αντίβαρο της επεξεργασίας των δεδομένων των ανηλίκων του παρέχεται το δικαίωμα και μετά την ενηλικίωσή τους σε διαγραφή των δεδομένων τους, ήτοι το δικαίωμα στη λήθη (άρθρο 17 παρ. 1 στ ΓΚΠΔ και σκέψη 65). Το δικαίωμα στη λήθη παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά με την ανάκληση της συγκατάθεσης, υποχρεώνει δηλαδή τον υπεύθυνο επεξεργασίας να διαγράψει αμελλητί τα δεδομένα. Η διαφορά της ανάκλησης της συγκατάθεσης με το δικαίωμα στη λήθη είναι ότι στην πρώτη περίπτωση η επεξεργασία των δεδομένων μπορεί να συνεχιστεί εάν υπάρχει άλλη νομική βάση (Πούλου, 2020 σελ. 50-52).

7.7 Κυρώσεις

Οι παραβιάσεις των υπευθύνων επεξεργασίας και των εκτελούντων που αφορούν το άρθρο 8 του Κανονισμού επισύρουν διοικητικά πρόστιμα ύψους 10.000.000 ευρώ ή έως το 2% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε η επιχείρηση κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος ανάλογα με το ποιο από τα δύο είναι υψηλότερο (άρθρο 83 παρ. 4 α ΓΚΠΔ). Τέτοιες παραβιάσεις μπορεί να αφορούν τις υποχρεώσεις του υπευθύνου επεξεργασίας να λάβει τα δέοντα μέτρα για να επαληθεύσει ότι η συγκατάθεση παρέχεται όντως από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα. Αντίθετα, για παραβιάσεις που θέτουν τους

όρους του επιτρεπτού, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η συγκατάθεση, προβλέπονται αυστηρότερες κυρώσεις , ήτοι πρόστιμο 20.000.000 ευρώ ή έως το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του οργανισμού (άρθρο 83 παρ. 5 ΓΚΠΔ). Τέτοιες παραβιάσεις μπορεί να αφορούν επεξεργασίες προσωπικών δεδομένων ανηλίκων χωρίς λήψη συγκατάθεσης.

8. ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η συγκατάθεση των εργαζομένων στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων αποτελεί ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων, καθώς οι εργοδότες συχνά έχουν πρόσβαση σε προσωπικές πληροφορίες των υπαλλήλων. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι η σχέση εξουσίας μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη ελεύθερης βούλησης από τον εργαζόμενο, με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η εγκυρότητα της συγκατάθεσης καθιστώντας τη συχνά προβληματική ως νόμιμη βάση για την επεξεργασία δεδομένων.

Οι Αρχές Προστασίας Δεδομένων σε αρκετές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, έχουν υποστηρίξει ότι η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί έγκυρη όταν υπάρχει ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου. Οι εργαζόμενοι συχνά αισθάνονται υποχρεωμένοι να παράσχουν τη συγκατάθεσή τους λόγω της εξαρτημένης σχέσης τους με τον εργοδότη τους, κάτι που θέτει υπό αμφισβήτηση το κατά πόσον η συγκατάθεση είναι «ελεύθερη» (Article 29 Working Party, 2017, σ. 7).

8.1 Η συγκατάθεση ως νόμιμη βάση στο εργασιακό περιβάλλον

Στο εργασιακό περιβάλλον, η ανισορροπία εξουσίας καθιστά δύσκολο να διασφαλιστεί ότι η συγκατάθεση ενός εργαζομένου είναι πραγματικά ελεύθερη. Οι εργαζόμενοι μπορεί να αισθανθούν υποχρεωμένοι να παράσχουν τη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία δεδομένων από φόβο αντίποινων ή επιπτώσεων στην εργασία τους (Article 29 Working Party, 2017, σ. 5). Συνεπώς, η συγκατάθεση δεν θεωρείται πάντα κατάλληλη ως νόμιμη βάση επεξεργασίας στις εργασιακές σχέσεις. Για παράδειγμα, όταν ένας εργοδότης ζητά από τον εργαζόμενο να συναινέσει στην παρακολούθηση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών του, η συγκατάθεση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως νόμιμη βάση, διότι υπάρχει ανισότητα μεταξύ των μερών (Draper, 2019, σ. 66).

8.2 Εναλλακτικές νομικές βάσεις επεξεργασίας δεδομένων εργαζομένων

Λόγω των παραπάνω προβλημάτων με τη συγκατάθεση, ο GDPR προτείνει εναλλακτικές νομικές βάσεις για την επεξεργασία των δεδομένων των εργαζομένων. Η συνηθέστερη βάση είναι η αναγκαιότητα επεξεργασίας για την εκτέλεση της σύμβασης εργασίας (άρθρο 6(1)(b) GDPR). Σε αυτή την περίπτωση, τα προσωπικά δεδομένα που απαιτούνται για την εκτέλεση της σύμβασης, όπως η καταβολή των μισθών ή η διαχείριση αδειών, μπορούν να επεξεργάζονται χωρίς να απαιτείται συγκατάθεση.

Επίσης, ο GDPR επιτρέπει την επεξεργασία δεδομένων εργαζομένων όταν αυτή είναι απαραίτητη για τη συμμόρφωση με νομικές υποχρεώσεις του εργοδότη (άρθρο 6(1)(c) GDPR). Αυτή η νομική βάση καλύπτει περιπτώσεις όπου ο εργοδότης πρέπει να επεξεργαστεί δεδομένα εργαζομένων για να συμμορφωθεί με φορολογικές ή ασφαλιστικές απαιτήσεις (Brkan, 2020, σ. 54).

8.3 Παραδείγματα όπου απαιτείται συγκατάθεση στον εργασιακό χώρο

Παρόλο που η συγκατάθεση δεν είναι η κύρια βάση επεξεργασίας των δεδομένων στον εργασιακό χώρο, υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες η χρήση της είναι απαραίτητη. Αυτές οι περιπτώσεις συνήθως αφορούν δραστηριότητες που δεν σχετίζονται άμεσα με την εκτέλεση της σύμβασης εργασίας. Για παράδειγμα, η χρήση της εικόνας του εργαζομένου για προωθητικούς σκοπούς της εταιρείας ή η συμμετοχή σε έρευνες ικανοποίησης μπορεί να απαιτούν συγκατάθεση (Kullmann, 2020, σ. 107).

Ο εργαζόμενος πρέπει να ενημερώνεται πλήρως για τον σκοπό της επεξεργασίας των δεδομένων του και να του δίνεται η δυνατότητα να αρνηθεί ή να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του χωρίς καμία συνέπεια στην εργασιακή του σχέση. Για παράδειγμα, αν ένας εργαζόμενος συμφωνήσει να χρησιμοποιηθούν φωτογραφίες του στην ιστοσελίδα της εταιρείας, πρέπει να μπορεί να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του χωρίς να κινδυνεύει η θέση του στην εταιρεία. Η ανάκληση της συγκατάθεσης δεν μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες

για τον εργαζόμενο, όπως υποβάθμιση της θέσης του ή αρνητική αξιολόγηση από τον εργοδότη.

8.4 Παρακολούθηση και έλεγχος των εργαζομένων

Η παρακολούθηση των εργαζομένων είναι ένα άλλο ζήτημα που συνδέεται με τη συγκατάθεση στον εργασιακό χώρο. Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, η επεξεργασία δεδομένων παρακολούθησης πρέπει να είναι διαφανής και οι εργαζόμενοι πρέπει να ενημερώνονται για την ύπαρξη οποιουδήποτε είδους παρακολούθησης, καθώς και για τον σκοπό αυτής (Brkan, 2020, σ. 60). Η παρακολούθηση μέσω ηλεκτρονικών μέσων, όπως οι κάμερες ή η καταγραφή της χρήσης του ηλεκτρονικού υπολογιστή, πρέπει να συμμορφώνεται με τις αρχές του Κανονισμού, ιδίως την αρχή της αναλογικότητας. Ο εργοδότης πρέπει να αποδεικνύει ότι η παρακολούθηση είναι απαραίτητη και αναλογική σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει και ότι δεν υπάρχει λιγότερο επεμβατική μέθοδος για την επίτευξη του ίδιου αποτελέσματος.

8.5 Νομοθετική ρύθμιση στην Ελλάδα

Ο νόμος 4624/2019 περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων. Σύμφωνα με το άρθρο 27 του νόμου, οι εργοδότες οφείλουν να εφαρμόζουν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δεδομένων των εργαζομένων, να διασφαλίζουν ότι η επεξεργασία είναι διαφανής, αναγκαία και σύμφωνη με την αρχή της ελαχιστοποίησης, και να διατηρούν τα δεδομένα μόνο για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται για τους σκοπούς επεξεργασίας.

Επιπλέον, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) έχει εκδώσει οδηγίες και αποφάσεις που παρέχουν ερμηνευτική καθοδήγηση σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον εργασιακό χώρο. Η ΑΠΔΠΧ έχει επισημάνει ότι η συγκατάθεση των εργαζομένων σπάνια μπορεί να θεωρηθεί ελεύθερη λόγω της ιεραρχικής σχέσης μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου, και ως εκ τούτου δεν μπορεί να είναι η κύρια

νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων. Επίσης, έχει τονίσει ότι οι εργοδότες πρέπει να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τις αρχές του Κανονισμού, όπως η διαφάνεια, η αναλογικότητα και η ελαχιστοποίηση των δεδομένων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Οδηγία 115/2001 της Αρχής αναφορικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα η οποία λαμβάνοντας υπόψη της αυθαιρεσίες στον εργασιακό χώρο προσπάθησε να καθορίσει τα ακραία όρια εντός των οποίων ο εργοδότης επεξεργάζεται τα προσωπικά δεδομένα των εργαζομένων. Σύμφωνα με την Οδηγία, η επεξεργασία των δεδομένων των εργαζομένων διέπεται από την αρχή του σκοπού, με αποτέλεσμα η συγκατάθεσή τους για επεξεργασίες των δεδομένων τους που υπερβαίνουν τον αρχικό σκοπό να μην μπορεί να άρει τον παράνομο χαρακτήρα. Εξάλλου στις εργασιακές σχέσεις τίθεται σε αμφιβολία η ελευθερία της συγκατάθεσης λόγω της εγγενούς ανισότητας των μερών. Αναφορικά με τις μεθόδους επιλογής προσωπικού οι οποίες απαιτούν διενέργεια εξετάσεων και περαιτέρω αναλύσεις, αυτές οφείλουν να γίνονται μόνο έπειτα από τη γραπτή συγκατάθεση του υποψήφιου προς εργασία ενώ απαγορεύεται ρητώς η διεθνής τάση εισαγωγής γενετικών εξετάσεων ακόμα και μετά τη συγκατάθεση του εργαζομένου ως αντιβαίνουσα στην αρχή της αναλογικότητας. Τέλος, η διαβίβαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων σε τρίτα πρόσωπα και η περαιτέρω χρήση τους για διαφορετικό σκοπό καθιστά την επεξεργασία άκυρη λόγω υπέρβασης του σκοπού δεν θεραπεύεται με την συγκατάθεση των εργαζομένων.

9. ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Η συγκατάθεση στον ιατρικό τομέα αποτελεί έναν από τους πιο ευαίσθητους τομείς εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων, καθώς αφορά την επεξεργασία δεδομένων υγείας, τα οποία θεωρούνται ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η διαχείριση αυτών των δεδομένων απαιτεί αυξημένα επίπεδα προστασίας, καθώς οι παραβιάσεις θα μπορούσαν να έχουν σοβαρές συνέπειες για την ιδιωτικότητα και τα δικαιώματα των ασθενών.

9.1 Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα

Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, η επεξεργασία δεδομένων υγείας επιτρέπεται μόνο με τη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου, εκτός αν υφίσταται άλλος νόμιμος λόγος που επιτρέπει την επεξεργασία (Άρθρο 9 παρ. 2 α ΓΚΠΔ). Η ρητή συγκατάθεση σημαίνει ότι το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να δώσει σαφή, συγκεκριμένη και ενημερωμένη έγκριση για την επεξεργασία των δεδομένων του. Στον ιατρικό τομέα, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι ο ασθενής πρέπει να ενημερωθεί για τους σκοπούς της επεξεργασίας, όπως η διάγνωση, η θεραπεία ή η αποθήκευση των δεδομένων του για μελλοντική χρήση (EDPB, 2020).

Για να θεωρηθεί η συγκατάθεση έγκυρη, το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να έχει πλήρη επίγνωση του είδους των δεδομένων που συλλέγονται, του τρόπου επεξεργασίας τους και των σκοπών της επεξεργασίας. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας, όπως οι γιατροί ή τα νοσοκομεία, πρέπει να παρέχουν πλήρεις και σαφείς πληροφορίες πριν τη λήψη της συγκατάθεσης (Kuner, 2020). Επιπλέον, η συγκατάθεση πρέπει να καταγράφεται με τρόπο που να αποδεικνύει τη συναίνεση του ασθενούς, διασφαλίζοντας ότι η επεξεργασία πραγματοποιείται νόμιμα.

Οι ασθενείς πρέπει να ενημερώνονται ότι έχουν το δικαίωμα να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους ανά πάσα στιγμή, χωρίς να επηρεάζεται η συμμετοχή τους σε άλλες ιατρικές διαδικασίες. Η αρχή της ελευθερίας στην παροχή και την ανάκληση της

συγκατάθεσης είναι ιδιαίτερα σημαντική στην ιατρική έρευνα, καθώς διασφαλίζει ότι η επεξεργασία των δεδομένων παραμένει σύμφωνη με τις επιθυμίες των υποκειμένων (Bygrave, 2021).

9.2 Ηλεκτρονική Συγκατάθεση στον Ιατρικό Τομέα

Με την αυξανόμενη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στον ιατρικό τομέα, η συγκατάθεση δίνεται συχνά μέσω ηλεκτρονικών συστημάτων, όπως οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες υγείας. Οι ασθενείς μπορούν να δίνουν τη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων τους μέσω διαδικτυακών εφαρμογών, οι οποίες επιτρέπουν την ψηφιακή καταγραφή και την εύκολη πρόσβαση στα ιατρικά τους αρχεία. Η ηλεκτρονική συγκατάθεση πρέπει να πληροί τα ίδια κριτήρια με τη φυσική συγκατάθεση και να περιλαμβάνει ενημερωμένες επιλογές σχετικά με τους σκοπούς της επεξεργασίας και το δικαίωμα ανάκλησης (EDPB, 2020).

Τα συστήματα αυτά πρέπει να είναι ασφαλή, διασφαλίζοντας την προστασία των δεδομένων από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση ή κακόβουλες επιθέσεις. Επιπλέον, οι ασθενείς πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ανακαλούν τη συγκατάθεσή τους ηλεκτρονικά, με ευκολία, όπως ακριβώς την παρείχαν (Kuner, 2020).

9.3 Συναίνεση σε Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης

Ο ΓΚΠΔ παρέχει εξαιρέσεις από την απαίτηση συγκατάθεσης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, όπου η επεξεργασία των δεδομένων υγείας είναι απαραίτητη για τη διάσωση ζωής ή την προστασία της σωματικής ακεραιότητας του ασθενούς (Άρθρο 9 παρ. 2 γ ΓΚΠΔ). Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα δεδομένα μπορούν να επεξεργαστούν χωρίς τη ρητή συγκατάθεση, εφόσον αυτή δεν είναι δυνατή λόγω της κατάστασης του ασθενούς. Ωστόσο, η επεξεργασία πρέπει να περιορίζεται αυστηρά στις απαραίτητες ενέργειες για την προστασία της υγείας του υποκειμένου.

Παραδείγματα περιπτώσεων έκτακτης ανάγκης περιλαμβάνουν τη χορήγηση επείγουσας ιατρικής φροντίδας σε ασθενείς που είναι αναίσθητοι ή σε κρίσιμη κατάσταση, όπου η επικοινωνία με τον ασθενή για να δώσει τη συγκατάθεσή του είναι αδύνατη. Σε αυτές τις καταστάσεις, η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης ζωής υπερβαίνει την ανάγκη για τη λήψη ρητής συγκατάθεσης (Tzanou, 2019).

10. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Αναφορικά με τη συγκατάθεση στο πλαίσιο της επιστημονικής έρευνας, ο ΓΚΠΔ παρουσιάζει κάποιο βαθμό ευελιξίας. Επειδή κατά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, υπάρχει περίπτωση οι ερευνητές να μην είναι σε θέση να καθορίσουν πλήρως τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων κατά τη στιγμή της συλλογής τους, επιτρέπεται να ζητούν τη συγκατάθεση των συμμετεχόντων για γενικότερα ερευνητικά πεδία ή συγκεκριμένα μέρη των ερευνών. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να πληρούνται τα βασικά στοιχεία της, όπως το να είναι ελεύθερη, εν πλήρει επιγνώσει, να παρέχεται με σαφή θετική ενέργεια και να είναι συγκεκριμένη στον βαθμό που επιτρέπει η εκάστοτε έρευνα. Οι ερευνητές οφείλουν να τηρούν επίσης δεοντολογικά και μεθοδολογικά πρότυπα του επιστημονικού τους πεδίου και, σύμφωνα με το άρθρο 89 παράγραφος 1 του Κανονισμού, να εφαρμόζουν κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλίζουν την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων¹¹.

Σύμφωνα με το άρθρο 30 παράγραφος 1 του νόμου 4624/2019, η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων για ερευνητικούς σκοπούς επιτρέπεται ακόμη και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου, όταν είναι απαραίτητη για την έρευνα και τα συμφέροντα του ερευνητή υπερτερούν των δικαιωμάτων του υποκειμένου. Ο ερευνητής πρέπει να εφαρμόζει κατάλληλα μέτρα προστασίας, όπως ψευδωνυμοποίηση ή κρυπτογράφηση των δεδομένων. Επιπλέον, μπορεί να περιορίσει την πρόσβαση στα δεδομένα ή να ορίσει υπεύθυνο προστασίας δεδομένων (DPO). Η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου ορίζει ότι η άσκηση των δικαιωμάτων των υποκειμένων που ορίζονται στο άρθρο 15 του ΓΚΠΔ μπορεί να περιοριστεί στην περίπτωση που παρακωλύει ή καθιστά αδύνατη την έρευνα. Για τον ίδιο λόγο δεν εφαρμόζεται και το προβλεπόμενο στο άρθρο 15 του ΓΚΠΔ δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου, όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι απαραίτητα για επιστημονικούς σκοπούς και η παροχή πληροφοριών συνεπάγεται δυσανάλογη προσπάθεια.

---

¹¹ Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/legal-grounds-processing-data/grounds-processing/how-consent-processing-scientific-research-obtained_el

Όταν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα επεξεργάζονται για επιστημονικούς σκοπούς, πρέπει να ανωνυμοποιούνται το συντομότερο δυνατό, εκτός αν η ανωνυμοποίηση έρχεται σε αντίθεση με τα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων. Μέχρι να πραγματοποιηθεί η ανωνυμοποίηση, οι πληροφορίες που μπορούν να ταυτοποιήσουν το υποκείμενο πρέπει να αποθηκεύονται χωριστά από τα υπόλοιπα δεδομένα. Η σύνδεση αυτών των ταυτοποιητικών στοιχείων με τα δεδομένα επιτρέπεται μόνο αν είναι απολύτως απαραίτητο για την έρευνα (άρθρο 30 παράγραφος 3 του ν. 4624/2019).

10.1 Φόρμα ενημέρωσης

Στις περιπτώσεις που περιλαμβάνονται στην έρευνα παιδιά, ανίκανοι προς δικαιοπραξία, εθελοντές, μετανάστες και άτομα ειδικών κατηγοριών (πχ. κρατούμενοι), και η έρευνα συλλέγει προσωπικά δεδομένα ή βιολογικό ή γενετικό υλικό, οι ερευνητές απαιτείται να λαμβάνουν τη συγκατάθεση μέσω φόρμας ενημέρωσης.

10.1.1 Γενικές πληροφορίες

Στο υποκείμενο των δεδομένων οφείλουν να παρέχονται τόσο πληροφορίες γενικές όσο και ειδικές. Στις γενικές πληροφορίες πρέπει να γνωστοποιούνται:

- Δήλωση ότι η μελέτη περιλαμβάνει ερευνητικά θέματα και επεξήγηση των σκοπών της έρευνας
- Η αναμενόμενη διάρκεια συμμετοχής του υποκειμένου
- Περιγραφή των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθηθούν/ του φαρμάκου που πρόκειται να δοκιμαστεί και προσδιορισμός τυχόν πειραματικών διαδικασιών
- Δήλωση ότι η συμμετοχή είναι εθελοντική.
- Πληροφορίες για το ποιος οργανώνει και χρηματοδοτεί την έρευνα.
- Περιγραφή οποιουδήποτε εύλογα προβλέψιμου κινδύνου, δυσφορίας ή μειονεκτήματος.

- Περιγραφή οποιωνδήποτε οφελών για το υποκείμενο ή για άλλους που μπορεί εύλογα να αναμένονται από την έρευνα αποφεύγοντας ακατάλληλες προσδοκίες.
- Γνωστοποίηση κατάλληλων εναλλακτικών διαδικασιών για θεραπεία/διάγνωση, εάν υπάρχουν, που μπορεί να είναι επωφελείς για το υποκείμενο
- Δήλωση που περιγράφει τις διαδικασίες που υιοθετήθηκαν για τη διασφάλιση της προστασίας/εμπιστευτικότητας/απόρρητου δεδομένων συμπεριλαμβανομένης της διάρκειας αποθήκευσης των προσωπικών δεδομένων
- Περιγραφή του τρόπου χειρισμού των τυχαίων ευρημάτων. Περιγραφή τυχόν προγραμματισμένων γενετικών εξετάσεων
- Για έρευνα που περιλαμβάνει περισσότερο από ελάχιστο κίνδυνο, απαιτείται επεξήγηση για το εάν υπάρχουν θεραπείες ή αποζημίωση σε περίπτωση τραυματισμού και, εάν ναι, σε τι συνίστανται ή πού μπορούν να ληφθούν περαιτέρω πληροφορίες. Θα πρέπει να αναφέρεται η ασφαλιστική κάλυψη
- Παραπομπή σε ποιον να επικοινωνήσετε για απαντήσεις σε σχετικές ερωτήσεις σχετικά με τα δικαιώματα της έρευνας και των υποκειμένων της έρευνας και με ποιον να επικοινωνήσετε σε περίπτωση τραυματισμού που σχετίζεται με την έρευνα στο θέμα
- Δήλωση που προσφέρει στο υποκείμενο την ευκαιρία να κάνει ερωτήσεις και να αποσυρθεί ανά πάσα στιγμή από την έρευνα χωρίς συνέπειες
- Επεξήγηση για το τι θα συμβεί με τα δεδομένα ή τα δείγματα στο τέλος της ερευνητικής περιόδου και εάν τα δεδομένα/ δείγματα διατηρούνται ή αποστέλλονται/πωλούνται σε τρίτο μέρος για περαιτέρω έρευνας
- Πληροφορίες για το τι θα γίνει με τα αποτελέσματα της έρευνας

10.1.2 Ειδικές πληροφορίες

Οι ειδικές πληροφορίες παρέχονται ανάλογα με την κατηγορία που ανήκει το υποκείμενο.

Αναφορικά με τα παιδιά, πρέπει να λαμβάνεται έγκυρη συγκατάθεση των γονέων ή του νόμιμου εκπροσώπου. Σε μακροχρόνιες μελέτες, όπου το παιδί φτάνει στην ηλικία της

ενηλικίωσης, η ερευνητική ομάδα θα πρέπει να λάβει τη συγκατάθεσή του για τη συνέχιση της μελέτης ή/και για τη χρήση δειγμάτων που έχουν ήδη ληφθεί.

Η άρνηση ενός παιδιού να συμμετάσχει ή να συνεχίσει να συμμετέχει στην έρευνα πρέπει πάντα να γίνεται σεβαστή. Οι ερευνητές θα πρέπει να αποφεύγουν την άσκηση πίεσης στο παιδί και τους γονείς.

Στις έρευνες που συμμετέχουν ανίκανοι προς δικαιοπραξία που δεν είναι σε θέση να δώσουν τη συγκατάθεσή τους έχει θεσπιστεί ειδικό νομικό πλαίσιο. Η αρχή «τα συμφέροντα του ασθενούς υπερισχύουν πάντα έναντι αυτών της επιστήμης και της κοινωνίας», πρέπει να ακολουθείται ανά πάσα στιγμή. Στην περίπτωση κλινικών δοκιμών, πρέπει να ακολουθούνται οι προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/20/EK¹² σχετικά με την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τη διεξαγωγή κλινικών δοκιμών σε φάρμακα για ανθρώπινη χρήση, και οι αρχές της σύμβασης του *Oviedo*¹³.

Αναφορικά με τις έρευνες σε πληθυσμό αναλφάβητο είτε σε αναπτυσσόμενες χώρες είτε σε κοινότητες με φτωχούς πόρους σε ανεπτυγμένες χώρες, μπορεί συχνά να απαιτούνται πρόσθετα μέτρα για να διασφαλιστεί ότι επιτυγχάνονται οι στόχοι της ενημερωμένης συναίνεσης. Τα μέτρα αυτά σχετίζονται με τα τοπικά ήθη και έθιμα. Επειδή η ελεύθερη και ενημερωμένη συγκατάθεση πρέπει πάντα να παρέχεται από κάθε άτομο που συμμετέχει σε μια έρευνα στην περίπτωση που δεν είναι δυνατή η επίσημη γραπτή ενημερωμένη συγκατάθεση από τον συμμετέχοντα, θα πρέπει να γίνεται χρήση κάποιου εκπροσώπου της κοινότητας εκπαιδευμένου από την επιστημονική ομάδα ή κάποιου μάρτυρα που να μπορεί να επαληθεύσει ότι το υποκείμενο έχει αντιληφθεί το σκοπό της έρευνας.

10.2 Δημοσίευση έρευνας

Επιτρέπεται η δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων από τον ερευνητή στις περιπτώσεις που αυτό απαιτείται για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας ή που έχει δώσει

---

¹² Οδηγία 2001/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή ορθής κλινικής πρακτικής κατά τις κλινικές δοκιμές φαρμάκων προοριζομένων για τον άνθρωπο

¹³ Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, γνωστή και ως Σύμβαση του Οβιέδο, την οποία έχει ενσωματώσει η Ελλάδα στην νομοθεσία της με τον νόμο 2619/1998.

το υποκείμενο τη συγκατάθεση του εγγράφως. Στην περίπτωση που υπάρχει δημοσίευση χωρίς συγκατάθεση, αυτή πρέπει να γίνεται με ψευδωνυμοποίηση (άρθ. 30 παρ. 4 ν. 4624/2019).

11. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η συγκατάθεση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων έχει ιδιαίτερη σημασία στον τομέα της πολιτικής επικοινωνίας, όπου οι πολιτικές οργανώσεις και τα κόμματα χρησιμοποιούν προσωπικά δεδομένα για την προσέγγιση των πολιτών. Ο ΓΚΠΔ έχει φέρει σημαντικές αλλαγές στις διαδικασίες συλλογής, επεξεργασίας και αποθήκευσης προσωπικών δεδομένων, καθορίζοντας σαφείς απαιτήσεις για τη λήψη έγκυρης συγκατάθεσης κάτι που επηρεάζει άμεσα την πολιτική επικοινωνία, δεδομένου ότι τα πολιτικά μηνύματα συχνά αποστέλλονται μέσω προσωπικών δεδομένων, όπως email και τηλέφωνα.

11.1 Ρητή Συγκατάθεση για Πολιτική Επικοινωνία

Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, τα προσωπικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται για σκοπούς πολιτικής επικοινωνίας πρέπει να συνοδεύονται από τη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Το άρθρο 7 του Κανονισμού καθορίζει ότι η συγκατάθεση πρέπει να είναι συγκεκριμένη για τον σκοπό για τον οποίο παρέχεται και να προϋποθέτει σαφή ενημέρωση του υποκειμένου για τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα του. Στην πολιτική επικοινωνία, αυτό σημαίνει ότι οι πολίτες πρέπει να γνωρίζουν πώς τα δεδομένα τους θα χρησιμοποιηθούν για να λάβουν πολιτικά μηνύματα ή άλλου είδους επικοινωνίες από πολιτικά κόμματα και οργανισμούς.

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (EDPB), η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη, κάτι που συνεπάγεται ότι τα άτομα δεν πρέπει να αναγκάζονται να παρέχουν τη συγκατάθεσή τους ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή σε πολιτικές δραστηριότητες (EDPB, 2020, σελ. 12).

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων έχει εκδώσει την Οδηγία 1/2010 καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές 1/2019 και 1/2023 σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων προς το σκοπό της πολιτικής επικοινωνίας σύμφωνα με τις οποίες η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για σκοπούς πολιτικής επικοινωνίας μπορεί να στηρίζεται είτε στην

προηγούμενη συγκατάθεση των ατόμων (άρθρο 6, παρ. 1, εδάφιο α' του ΓΚΠΔ) είτε σε έννομο συμφέρον που κρίνεται υπέρτερο σε κάθε περίπτωση (άρθρο 6, παρ. 1, εδάφιο στ' του ΓΚΠΔ). Επισημαίνεται ότι, αν τα προσωπικά δεδομένα έχουν αρχικά συλλεχθεί νόμιμα για κάποιον άλλο σκοπό, η χρήση τους για πολιτική επικοινωνία χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου είναι νόμιμη μόνο εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας αποδεικνύει ότι η νέα χρήση είναι συμβατή με τον αρχικό σκοπό συλλογής των δεδομένων και πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παρ. 4 του ΓΚΠΔ.

11.2 Σκοπός της Επεξεργασίας Δεδομένων στην Πολιτική Επικοινωνία

Η χρήση προσωπικών δεδομένων για πολιτική επικοινωνία πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένη και συγκεκριμένη. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανώσεις που εμπλέκονται στην πολιτική επικοινωνία πρέπει να ενημερώνουν τους πολίτες για το συγκεκριμένο σκοπό για τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα τους, όπως για την αποστολή ενημερώσεων, πολιτικών διαφημίσεων ή τη διεξαγωγή δημοσκοπήσεων (Lam & McDermott, 2019, σελ. 45). Η χρήση δεδομένων για άλλους σκοπούς πέρα από αυτούς που έχουν δηλωθεί, όπως για εμπορική εκμετάλλευση ή πώληση δεδομένων σε τρίτους, θεωρείται παραβίαση των αρχών του ΓΚΠΔ.

Η ανάγκη για συγκεκριμένη συγκατάθεση είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένου ότι πολλές πολιτικές εκστρατείες στο παρελθόν έχουν κατηγορηθεί για κατάχρηση προσωπικών δεδομένων με στόχο την επιρροή της ψήφου (Hintz et al., 2017, σελ. 23). Ο ΓΚΠΔ θέτει φραγμούς σε τέτοιες πρακτικές και επιτρέπει στα άτομα να ελέγχουν τα δεδομένα τους με μεγαλύτερη ακρίβεια.

11.3 Εξαίρεση από τη Συγκατάθεση για Πολιτικές Επικοινωνίες

Αν και η συγκατάθεση είναι ο κύριος τρόπος νομιμοποίησης της επεξεργασίας δεδομένων στην πολιτική επικοινωνία, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού, η επεξεργασία δεδομένων μπορεί να είναι νόμιμη χωρίς συγκατάθεση όταν

αποτελεί "νόμιμο συμφέρον" του υπεύθυνου επεξεργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 6 ΓΚΠΔ). Ωστόσο, το νόμιμο συμφέρον πρέπει να αξιολογείται προσεκτικά στην περίπτωση της πολιτικής επικοινωνίας, καθώς μπορεί να υπάρχουν περιπτώσεις όπου η επεξεργασία δεδομένων για σκοπούς πολιτικής επικοινωνίας χωρίς συγκατάθεση να κριθεί παράνομη (Jones, 2020, σελ. 67).

11.4 Καταγραφή Συγκατάθεσης και Δυνατότητα Ανάκλησης

Όπως ισχύει γενικά για την επεξεργασία δεδομένων υπό τον ΓΚΠΔ, οι οργανώσεις που συλλέγουν προσωπικά δεδομένα για πολιτική επικοινωνία πρέπει να μπορούν να αποδείξουν ότι η συγκατάθεση έχει δοθεί νομίμως. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να τηρείται αρχείο της συγκατάθεσης, με σαφή αναφορά στο πώς και πότε δόθηκε (άρθρο 7 ΓΚΠΔ). Επίσης, τα υποκείμενα δεδομένων πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους εύκολα και χωρίς συνέπειες. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι οι πολίτες πρέπει να μπορούν να εξαιρεθούν από τη λήψη πολιτικών επικοινωνιών μέσω απλών μηχανισμών, όπως είναι η δυνατότητα διαγραφής από μια λίστα αποδεκτών μηνυμάτων ή μέσω άμεσων επικοινωνιών με την οργάνωση που διαχειρίζεται τα δεδομένα (EDPB, 2020, σελ. 15).

11.5 Κυρώσεις για Μη Συμμόρφωση

Η μη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του Κανονισμού σχετικά με τη συγκατάθεση στην πολιτική επικοινωνία μπορεί να οδηγήσει σε βαριά πρόστιμα. Ο ΓΚΠΔ προβλέπει πρόστιμα που μπορεί να φτάσουν τα 20 εκατομμύρια ευρώ ή το 4% του παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του οργανισμού που δεν συμμορφώνεται με τις διατάξεις του κανονισμού. Το παράδειγμα της Cambridge Analytica¹⁴ είναι χαρακτηριστικό του πόσο σοβαρές μπορεί να

---

¹⁴ Το σκάνδαλο της Cambridge Analytica αφορά τη χρήση δεδομένων εκατομμυρίων χρηστών του Facebook χωρίς τη συγκατάθεσή τους, προκειμένου να επηρεαστούν πολιτικές εκστρατείες, όπως το δημοψήφισμα για το Brexit και οι προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ το 2016. Η εταιρεία χρησιμοποίησε προσωπικά δεδομένα, τα οποία συλλέχθηκαν μέσω μιας εφαρμογής, για να δημιουργήσει

είναι οι συνέπειες της μη συμμόρφωσης με τους κανόνες προστασίας δεδομένων στην πολιτική επικοινωνία (Davies, 2019, σελ. 22).

ψυχογραφικά προφίλ και να στοχεύσει τους χρήστες με εξατομικευμένα πολιτικά μηνύματα, χωρίς να έχουν ενημερωθεί για τον πραγματικό σκοπό της συλλογής των δεδομένων τους.

Αυτό το παράδειγμα ανέδειξε τις αδυναμίες στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και οδήγησε σε έντονες αντιδράσεις, ρυθμίσεις και πρόστιμα. Το σκάνδαλο αποτέλεσε κεντρικό σημείο συζήτησης σχετικά με τη σημασία της συγκατάθεσης και της διαφάνειας στη χρήση προσωπικών δεδομένων για πολιτικούς σκοπούς.

12. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΣΚΟΠΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ (ΓΚΠΔ ΚΑΙ Ν. 3471/2006)

Η συγκατάθεση του υποκειμένου για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων για εμπορικούς σκοπούς αποτελεί μια βασική προϋπόθεση σύμφωνα με το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ) και το Ν. 3471/2006, που ρυθμίζει τα θέματα ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα. Ο Ν. 3471/2006 ενσωματώνει στην ελληνική νομοθεσία την Οδηγία 2002/58/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, και καθορίζει κανόνες για τη λήψη και την αποστολή εμπορικών μηνυμάτων.

12.1 Τηλεφωνικές κλήσεις για διαφημιστικούς σκοπούς

Οι τηλεφωνικές κλήσεις για διαφημιστικούς σκοπούς υπόκεινται σε αυστηρούς κανόνες όσον αφορά τη λήψη της συγκατάθεσης. Σύμφωνα με τον Ν. 3471/2006 (άρθρο 11), η προώθηση μέσω τηλεφωνικών κλήσεων επιτρέπεται μόνο με τη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου, εκτός εάν ο αποστολέας έχει ήδη υπάρξει σε συναλλαγή με τον παραλήπτη και του έχει δώσει το δικαίωμα επιλογής να αρνηθεί τη μελλοντική επικοινωνία (opt-out). Η παροχή της συγκατάθεσης πρέπει να είναι σαφής και διακριτή, χωρίς καμία μορφή εξαναγκασμού ή παραπλάνησης (Nouwt, 2009, σελ. 55).

Εφόσον ο ΓΚΠΔ επιβάλλει ότι η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και να παρέχεται με ενεργή δήλωση του υποκειμένου, η προκαθορισμένη συγκατάθεση (opt-out) δεν θεωρείται έγκυρη, καθώς απαιτείται η ρητή ενέργεια του υποκειμένου για να δώσει τη συγκατάθεσή του (Kuner et al., 2020, σελ. 92).

12.1.1 Μητρώα Διακοπής Επικοινωνίας (Opt-out Lists)

Ο Ν. 3471/2006 εισάγει και την έννοια των μητρώων διακοπής επικοινωνίας (opt-out lists), τα οποία παρέχουν στους πολίτες τη δυνατότητα να δηλώσουν ότι δεν επιθυμούν να

λαμβάνουν τηλεφωνικές κλήσεις για διαφημιστικούς σκοπούς (άρθρο 11). Εάν ένα άτομο έχει εγγραφεί σε ένα τέτοιο μητρώο, οι επιχειρήσεις οφείλουν να σεβαστούν αυτήν την επιλογή και να μην πραγματοποιούν κλήσεις, ακόμη και αν είχαν προηγουμένως λάβει συγκατάθεση από τον χρήστη (Van Alsenoy et al., 2018, σελ. 103).

12.1.2 Επιχειρησιακή Επικοινωνία χωρίς Συγκατάθεση

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχει εξαίρεση από την απαίτηση για ρητή συγκατάθεση σε περιπτώσεις που υπάρχει προϋπάρχουσα επιχειρηματική σχέση μεταξύ της επιχείρησης και του πελάτη. Συγκεκριμένα, ο Ν. 3471/2006 επιτρέπει τις διαφημιστικές κλήσεις χωρίς τη λήψη νέας συγκατάθεσης, εφόσον η επικοινωνία αφορά παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες με αυτά που ο πελάτης έχει ήδη αγοράσει ή χρησιμοποιήσει, και του έχει δοθεί η δυνατότητα να αρνηθεί τη λήψη τέτοιων κλήσεων (opt-out) κατά την αρχική επικοινωνία (Bozzi, 2019, σελ. 84). Παράλληλα, το άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ανακαλέσει εύκολα και χωρίς χρέωση τη συγκατάθεσή του σε μεταγενέστερο χρόνο.

12.2 Newsletters

Η αποστολή newsletters για διαφημιστικούς ή ενημερωτικούς σκοπούς αποτελεί μια από τις πλέον διαδεδομένες μορφές άμεσου μάρκετινγκ και απαιτεί επίσης τη συγκατάθεση του παραλήπτη. Ο ΓΚΠΔ υπογραμμίζει ότι πρέπει να τηρούνται στο ακέραιο οι προϋποθέσεις εγκυρότητας. Οι αποστολές newsletters πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα άτομα έχουν επιλέξει ρητά να λαμβάνουν το υλικό αυτό και ότι έχουν ενημερωθεί για το περιεχόμενο και τον σκοπό της αποστολής (Mayer-Schönberger & Padova, 2017, σελ. 78).

12.2.1 Μορφή Συγκατάθεσης

Η συγκατάθεση για την αποστολή newsletters πρέπει να λαμβάνεται μέσω του λεγόμενου opt-in συστήματος, όπου ο χρήστης ενεργά επιλέγει να εγγραφεί για την παραλαβή του ενημερωτικού υλικού. Το opt-in πρέπει να είναι ξεκάθαρο και διακριτό, ενώ πρέπει να

διασφαλίζεται ότι δεν αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση σε άλλες υπηρεσίες (Nouwt, 2009, σελ. 66). Συγκεκριμένα, ο ΓΚΠΔ απαιτεί να μην υπάρχει προεπιλογή σε κουτιά εγγραφής (pre-ticked boxes), καθώς αυτό δεν θεωρείται έγκυρη συγκατάθεση. Οι χρήστες πρέπει ενεργά να δηλώσουν ότι επιθυμούν να λαμβάνουν newsletters (Kosta, 2020, σελ. 189). Η νομοθεσία επιτρέπει την αποστολή newsletters χωρίς πρόσθετη συγκατάθεση μόνο αν πρόκειται για προϋπάρχουσες επιχειρησιακές σχέσεις και το περιεχόμενο αφορά παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες με αυτά που είχε προηγουμένως αγοράσει ο παραλήπτης (άρθρο 47 ΓΚΠΔ).

12.2.2 Δικαίωμα Ανάκλησης Συγκατάθεσης

Η συγκατάθεση για την αποστολή newsletters πρέπει να είναι **ανακλητή** ανά πάσα στιγμή. Ο ΓΚΠΔ επιβάλλει στους υπεύθυνους επεξεργασίας να παρέχουν εύκολη και σαφή δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης, όπως μέσω ενός συνδέσμου απεγγραφής (unsubscribe) στο τέλος κάθε email.

12.3 Έντυπο διαφημιστικό υλικό μέσω παραδοσιακού ταχυδρομείου

Η αποστολή έντυπου διαφημιστικού υλικού μέσω παραδοσιακού ταχυδρομείου αποτελεί μια πρακτική που, αν και έχει μειωθεί με την άνοδο της ψηφιακής διαφήμισης, παραμένει σημαντική για πολλές επιχειρήσεις. Το παραδοσιακό ταχυδρομείο, σε αντίθεση με τα ψηφιακά μέσα, δεν απαιτεί τη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου για την αποστολή διαφημιστικού υλικού, σύμφωνα με τον Ν. 3471/2006. Εντούτοις, εάν ο παραλήπτης έχει εκφράσει την αντίθεσή του ή έχει εγγραφεί σε μητρώο διακοπής επικοινωνίας (opt-out list), ο αποστολέας υποχρεούται να σεβαστεί αυτή την επιλογή. Η προστασία της ιδιωτικότητας στις έντυπες διαφημίσεις συχνά εξαρτάται από το τοπικό κανονιστικό πλαίσιο και τη δυνατότητα των πολιτών να επιλέξουν την εξαίρεσή τους από τέτοιες επικοινωνίες (Van Alsenoy et al., 2018, σελ. 103).

12.4 Διαφημιστικά email, SMS και MMS

Η αποστολή διαφημιστικών μηνυμάτων μέσω email, SMS και MMS διέπεται από τον κανόνα της ρητής συγκατάθεσης, όπως ορίζεται από τον ΓΚΠΔ και τον Ν. 3471/2006 (άρθρο 11). Η συγκατάθεση πρέπει να είναι προγενέστερη και να δίνεται ελεύθερα από τον παραλήπτη, ενώ οι αποστολείς πρέπει να παρέχουν σαφή πληροφορία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα τους.

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Προστασίας Δεδομένων (EDPB), η συγκατάθεση για την αποστολή διαφημιστικών SMS και MMS πρέπει να είναι ρητή και να διασφαλίζει ότι το υποκείμενο έχει πλήρη επίγνωση του σκοπού της επεξεργασίας (EDPB, 2020, σελ. 10).

Επιπλέον, τα υποκείμενα δεδομένων πρέπει να έχουν την επιλογή να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους και να σταματήσουν να λαμβάνουν αυτά τα μηνύματα (Kuner et al., 2020, σελ. 92). Οι εταιρείες πρέπει να παρέχουν στους χρήστες τη δυνατότητα να διαγραφούν εύκολα από τις λίστες αποστολής με έναν απλό σύνδεσμο στα email ή με τη χρήση της λέξης "STOP" σε SMS.

12.4.1 Διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε πρώην, ενεργούς και μελλοντικούς πελάτες

Η διαχείριση των προσωπικών δεδομένων για διαφημιστικούς σκοπούς διαφοροποιείται ανάλογα με τη σχέση του υποκειμένου με την επιχείρηση.

Ενεργοί Πελάτες

Οι ενεργοί πελάτες είναι εκείνοι που διατηρούν συνεχή σχέση με τον οργανισμό μέσω τακτικών συναλλαγών. Σύμφωνα με το άρθρο 6 του ΓΚΠΔ, για την αποστολή διαφημιστικού υλικού, όπως email, SMS, MMS, απαιτείται η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων (GDPR, άρθρο 6). Ωστόσο, στις περιπτώσεις ενεργών πελατών, όπου υπάρχει υπάρχουσα εμπορική σχέση, το άρθρο 11 του Νόμου 3471/2006 προβλέπει ότι η συγκατάθεση δεν είναι απαραίτητη για την αποστολή διαφημιστικού υλικού για παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες, αρκεί να παρέχεται η δυνατότητα διαγραφής από τη λίστα επικοινωνίας.

Για παράδειγμα, μια εταιρεία μπορεί να στείλει διαφημιστικό email σε έναν ενεργό πελάτη που έχει αγοράσει ένα προϊόν, προωθώντας ένα παρόμοιο προϊόν ή υπηρεσία, χωρίς να ζητήσει εκ νέου συγκατάθεση. Παρόλα αυτά, το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να ενημερώνεται για τη δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσής του ή διαγραφής από τη λίστα επικοινωνίας.

Πρώην Πελάτες

Η διατήρηση της συγκατάθεσης από πρώην πελάτες είναι πιο σύνθετη, καθώς οι πελάτες αυτοί δεν έχουν πλέον ενεργή εμπορική σχέση με την εταιρεία. Εφόσον δεν υφίσταται πλέον άμεση συναλλαγή, η επιχείρηση οφείλει να ζητήσει εκ νέου τη συγκατάθεση του πρώην πελάτη για την αποστολή διαφημιστικών επικοινωνιών. Η συγκατάθεση που είχε παρασχεθεί στο παρελθόν μπορεί να θεωρηθεί άκυρη εάν έχει παρέλθει σημαντικό χρονικό διάστημα από την τελευταία συναλλαγή ή επικοινωνία.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του ΓΚΠΔ, η συγκατάθεση πρέπει να ανανεώνεται, ιδίως εάν οι σκοποί της επεξεργασίας έχουν αλλάξει, ή αν ο πρώην πελάτης δεν έχει διατηρήσει ενεργή επαφή με την εταιρεία (GDPR, άρθρο 7). Η διατήρηση επικοινωνίας με πρώην πελάτες χωρίς την ανανέωση της συγκατάθεσής τους ενδέχεται να παραβιάζει τις αρχές του κανονισμού, ιδίως ως προς τη διαφάνεια και την ενημερωμένη συγκατάθεση.

Μελλοντικοί Πελάτες

Όταν πρόκειται για μελλοντικούς πελάτες, δηλαδή άτομα που δεν έχουν ακόμα αγοράσει κάποιο προϊόν ή υπηρεσία αλλά έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον μέσω της ιστοσελίδας ή άλλων καναλιών επικοινωνίας, η λήψη της συγκατάθεσης είναι απολύτως απαραίτητη. Σύμφωνα με τις **Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Προστασίας Δεδομένων (EDPB)**, η συγκατάθεση για την αποστολή διαφημιστικού υλικού σε μελλοντικούς πελάτες πρέπει να είναι ξεκάθαρη, ρητή και ειδικά στοχευμένη για τη συγκεκριμένη χρήση (EDPB, 2020, σελ. 12).

Για παράδειγμα, ένας μελλοντικός πελάτης μπορεί να εισαγάγει τα στοιχεία επικοινωνίας του σε μία φόρμα για να λάβει ενημερώσεις για προσφορές ή νέα προϊόντα. Σε αυτή την περίπτωση, η συγκατάθεση πρέπει να ζητηθεί με σαφήνεια και να δίνεται η δυνατότητα

ανάκλησης οποιαδήποτε στιγμή. Η συγκατάθεση πρέπει να δοθεί για κάθε μορφή επικοινωνίας (π.χ., email, SMS) και να μην χρησιμοποιηθεί για άλλους σκοπούς εκτός από αυτόν που αρχικά συμφωνήθηκε.

Διαφοροποίηση Συγκατάθεσης ανά Κατηγορία Πελάτη

Η βασική διαφοροποίηση ανάμεσα σε ενεργούς, πρώην και μελλοντικούς πελάτες έγκειται στη φύση και τη διάρκεια της συγκατάθεσης. Οι ενεργοί πελάτες παρέχουν μια πιο σταθερή βάση για επικοινωνία, ενώ οι πρώην πελάτες απαιτούν νέα ή ανανεωμένη συγκατάθεση. Για τους μελλοντικούς πελάτες, η συγκατάθεση πρέπει να λαμβάνεται με προσοχή και με διαφάνεια ως προς το πώς θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα τους.

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020, η συγκατάθεση είναι μια συνεχής διαδικασία που πρέπει να εξετάζεται σε τακτική βάση, ιδιαίτερα όταν αλλάζει η σχέση του πελάτη με την εταιρεία (EDPB, 2020, σελ. 15).

12.5 Τα Cookies (χρηστές) και η Προστασία Προσωπικών Δεδομένων

Τα cookies αποτελούν ένα από τα βασικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο διαδίκτυο για την παρακολούθηση της συμπεριφοράς των χρηστών, την αποθήκευση πληροφοριών και την παροχή εξατομικευμένων εμπειριών περιήγησης. Η χρήση τους σχετίζεται άμεσα με την προστασία προσωπικών δεδομένων, καθώς πολλά από αυτά συλλέγουν πληροφορίες που μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση των χρηστών. Η προστασία αυτών των δεδομένων ρυθμίζεται αυστηρά τόσο από τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων όσο και από την Οδηγία για την Ιδιωτικότητα στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (ePrivacy Directive).

12.5.1 Τι είναι τα cookies;

Τα cookies αποτελούν αρχεία μικρού κειμένου που αποθηκεύονται στο πρόγραμμα περιήγησης του χρήστη από έναν ιστότοπο όταν αυτός επισκέπτεται τη σελίδα.

Χρησιμοποιούνται για διάφορους σκοπούς, όπως η αποθήκευση προτιμήσεων χρηστών, η παρακολούθηση της δραστηριότητάς τους και η συλλογή δεδομένων για διαφημιστικούς σκοπούς. Ορισμένα cookies είναι απαραίτητα για τη λειτουργία ενός ιστότοπου, ενώ άλλα χρησιμοποιούνται για εμπορικούς ή διαφημιστικούς σκοπούς (Zanfir-Fortuna, 2019, σελ. 12).

Η χρήση cookies μπορεί να επηρεάσει την ιδιωτικότητα των χρηστών όταν αυτά συλλέγουν πληροφορίες που αφορούν τις συνήθειες περιήγησης ή άλλες προσωπικές προτιμήσεις, ιδίως όταν αυτές οι πληροφορίες μπορούν να συνδυαστούν για να ταυτοποιήσουν έναν χρήστη.

12.5.2 Cookies και ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ δεν αναφέρεται ρητά στα cookies, αλλά καλύπτει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που είναι συχνά το αποτέλεσμα της χρήσης τους. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΓΚΠΔ, προσωπικά δεδομένα είναι οποιαδήποτε πληροφορία που μπορεί να ταυτοποιήσει ένα άτομο, και αυτό περιλαμβάνει τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω cookies όταν συνδέονται με έναν αναγνωρίσιμο χρήστη.

Η εγκατάσταση και χρήση cookies που συλλέγουν προσωπικά δεδομένα προϋποθέτει τη συγκατάθεση του χρήστη σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού. Η συγκατάθεση πρέπει να είναι ρητή, ελεύθερη, συγκεκριμένη και ενημερωμένη, και ο χρήστης πρέπει να έχει τη δυνατότητα να την ανακαλέσει ανά πάσα στιγμή (άρθρο 7 ΓΚΠΔ). Οι ιστότοποι που χρησιμοποιούν cookies πρέπει να ενημερώνουν τους χρήστες για τη χρήση τους και να παρέχουν τη δυνατότητα αποδοχής ή απόρριψής τους πριν την ενεργοποίησή τους (Zanfir-Fortuna, 2019, σελ. 14).

12.5.3 ePrivacy Directive και συναίνεση για τα cookies

Η χρήση cookies ρυθμίζεται επίσης από την Οδηγία 2002/58/EK (ePrivacy Directive), η οποία εξειδικεύει τους κανόνες για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την επεξεργασία δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 3 της Οδηγίας, η αποθήκευση πληροφοριών ή η πρόσβαση σε πληροφορίες που είναι αποθηκευμένες στον

εξοπλισμό ενός χρήστη (όπως τα cookies) επιτρέπεται μόνο εφόσον ο χρήστης έχει δώσει τη συγκατάθεσή του, έχοντας λάβει σαφή και πλήρη ενημέρωση.

Επιπλέον, η Οδηγία απαιτεί οι πάροχοι να παρέχουν διαφανείς πληροφορίες σχετικά με τον σκοπό των cookies και τα δεδομένα που συλλέγονται. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα cookies που δεν είναι απολύτως απαραίτητα για τη λειτουργία ενός ιστότοπου απαιτούν τη ρητή συγκατάθεση του χρήστη πριν την εγκατάστασή τους.

12.5.4 Κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων στις κατευθυντήριες γραμμές για τη συγκατάθεση στο πλαίσιο του ΓΚΠΔ, αναφέρει ότι η απλή συνέχιση της περιήγησης σε έναν ιστότοπο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έγκυρη συγκατάθεση για τη χρήση cookies (EDPB, 2020, σελ. 10). Ο χρήστης πρέπει να δώσει σαφή και ενεργή συγκατάθεση μέσω μιας ξεκάθαρης ενέργειας, όπως η επιλογή «Αποδοχή» σε αναδυόμενο παράθυρο, ενώ η προεπιλεγμένη αποδοχή των cookies είναι παράνομη.

Οι κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνουν επίσης ότι η ανάκληση της συγκατάθεσης για τα cookies πρέπει να είναι εξίσου εύκολη με την παροχή της. Οι χρήστες πρέπει να μπορούν να αλλάζουν την επιλογή τους σε οποιοδήποτε σημείο της περιήγησής τους, μέσω σαφών μηχανισμών, όπως η δυνατότητα αλλαγής των ρυθμίσεων του προγράμματος περιήγησης ή η χρήση εργαλείων διαχείρισης cookies (EDPB, 2020, σελ. 12).

12.5.5 Κοινές παραβάσεις και αιτίες προστίμων

Τα πρόστιμα που επιβάλλονται για παραβιάσεις των κανόνων για τα cookies σχετίζονται συχνά με την έλλειψη διαφάνειας και ενημέρωσης των χρηστών, καθώς και με τη χρήση cookies χωρίς συγκατάθεση. Συχνές παραβάσεις περιλαμβάνουν:

- **Προεπιλεγμένα τσεκ στα πλαίσια συγκατάθεσης:** Σε πολλές περιπτώσεις, οι ιστότοποι χρησιμοποιούν προεπιλεγμένα τσεκ στα πλαίσια που ζητούν τη

συγκατάθεση των χρηστών για τη χρήση cookies, κάτι που δεν συνάδει με την απαίτηση για ρητή και ενεργή συγκατάθεση (EDPB, 2020, σελ. 15).

- **Ανεπαρκής ενημέρωση:** Οι χρήστες δεν ενημερώνονται επαρκώς για το είδος των cookies που χρησιμοποιούνται και τον σκοπό για τον οποίο συλλέγονται δεδομένα. Αυτό οδηγεί σε έλλειψη ενημερωμένης συγκατάθεσης, κάτι που θεωρείται παραβίαση (CNIL, 2020, σελ. 10).
- **Δυσκολία στην ανάκληση συγκατάθεσης:** Οι χρήστες πρέπει να μπορούν να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους για τη χρήση cookies με ευκολία. Ορισμένοι ιστότοποι δεν παρέχουν αυτήν τη δυνατότητα με εύκολο τρόπο, κάτι που συνιστά παραβίαση του άρθρου 7 του ΓΚΠΔ (GDPR, 2016, άρθρο 7).

12.5.6 Καλές Πρακτικές αναφορικά με τη λήψη συγκατάθεσης μέσω cookies

- Διαφάνεια και Κατανοητή Πληροφόρηση

Μια βασική καλή πρακτική για τη συμμόρφωση με τους κανόνες του ΓΚΠΔ και της ePrivacy Directive είναι η παροχή διαφανούς και κατανοητής πληροφόρησης στους χρήστες σχετικά με τη χρήση cookies. Ο κανονισμός απαιτεί να ενημερώνονται οι χρήστες για το είδος των cookies που χρησιμοποιούνται, τον σκοπό τους, καθώς και ποιοι τρίτοι ενδέχεται να έχουν πρόσβαση σε αυτά τα δεδομένα (άρθρο 13 ΓΚΠΔ). Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές 5/2020 του ΕΣΠΔ, οι πληροφορίες πρέπει να παρουσιάζονται σε απλή και κατανοητή γλώσσα, αποφεύγοντας τους περίπλοκους όρους και τις νομικές διατυπώσεις (EDPB, 2020, σελ. 10).

Η **Google** έχει δημιουργήσει μια εύκολη στην κατανόηση πολιτική για τα cookies, όπου αναφέρονται αναλυτικά οι κατηγορίες cookies που χρησιμοποιούνται και οι σκοποί τους. Επίσης, παρέχονται οδηγίες για την τροποποίηση των ρυθμίσεων cookie από τους χρήστες (Google, 2020, σελ. 3).

- Ρητή Συγκατάθεση

Μια άλλη καλή πρακτική είναι η λήψη ρητής συγκατάθεσης από τους χρήστες πριν από τη χρήση cookies, αποφεύγοντας την πρακτική των προεπιλεγμένων πλαισίων επιλογής (checkboxes). Σύμφωνα με το άρθρο 7 του GDPR, η συγκατάθεση πρέπει να είναι «ενεργή» και να λαμβάνεται με σαφή ενέργεια από τον χρήστη, όπως η επιλογή του κατάλληλου πλαισίου ή το κλικ σε ένα κουμπί αποδοχής (άρθρο 7 ΓΚΠΔ).

Για παράδειγμα, η **CNIL** έχει προτείνει την εφαρμογή μηχανισμών «δύο επιπέδων» για τη συγκατάθεση. Οι χρήστες βλέπουν πρώτα μια απλή ειδοποίηση για τη χρήση cookies και στη συνέχεια, εφόσον επιλέξουν να συνεχίσουν, τους παρέχεται περισσότερη λεπτομερής πληροφόρηση (CNIL, 2019, σελ. 5).

- Δυνατότητα Εύκολης Ανάκλησης Συγκατάθεσης

Η δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης με εξίσου εύκολο τρόπο όπως η παροχή της είναι μια άλλη σημαντική πτυχή των καλών πρακτικών. Σύμφωνα με το άρθρο 7 του ΓΚΠΔ, οι χρήστες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους για τη χρήση cookies οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς αυτό να επηρεάζει την παροχή υπηρεσιών (άρθρο 7 ΓΚΠΔ). Οι επιχειρήσεις πρέπει να παρέχουν έναν ευδιάκριτο και εύκολο στη χρήση μηχανισμό για την ανάκληση της συγκατάθεσης.

Ένα παράδειγμα καλής πρακτικής είναι η **Apple**, η οποία παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα να διαχειριστούν τα cookies τους μέσω των ρυθμίσεων απορρήτου σε οποιοδήποτε σημείο χρήσης των υπηρεσιών της, με οδηγίες απλές και κατανοητές (Apple, 2021, σελ. 2).

12.5.7 Χρήση Cookie Banners

Τα cookie banners είναι αναδυόμενα παράθυρα ή πλαίσια που εμφανίζονται στις ιστοσελίδες για να ενημερώσουν τους επισκέπτες ότι η ιστοσελίδα χρησιμοποιεί cookies και άλλες παρόμοιες τεχνολογίες για τη συλλογή πληροφοριών. Τα banners, όταν χρησιμοποιούνται

σωστά, αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την εξασφάλιση της συγκατάθεσης των χρηστών. πρέπει να εμφανίζεται όταν ο χρήστης εισέρχεται στον ιστότοπο και να περιέχει σαφείς επιλογές για αποδοχή ή απόρριψη της χρήσης cookies. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές του ΕΣΠΔ, τα cookie banners πρέπει να είναι σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπουν στον χρήστη να επιλέξει συγκεκριμένες κατηγορίες cookies, όπως τα λειτουργικά, τα διαφημιστικά ή τα αναλυτικά cookies (EDPB, 2020, σελ. 8).

Συνήθως πρέπει να περιλαμβάνου επιλογές όπως:

Αποδοχή όλων των cookies: Όλα τα cookies ενεργοποιούνται, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν τη διαφήμιση και την ανάλυση δεδομένων.

Αποδοχή μόνο απαραίτητων cookies: Τα cookies που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της ιστοσελίδας θα ενεργοποιηθούν, ενώ όλα τα άλλα θα απενεργοποιηθούν.

Επιλογή προτιμήσεων: Ο χρήστης μπορεί να προσαρμόσει ποιες κατηγορίες cookies επιθυμεί να ενεργοποιηθούν.

Ένα παράδειγμα σωστής χρήσης cookie banners είναι η **IAB Europe**, που έχει αναπτύξει ένα πλαίσιο διαφάνειας και συγκατάθεσης (Transparency and Consent Framework) το οποίο προσφέρει στους χρήστες πολλαπλές επιλογές σχετικά με τη χρήση cookies (IAB Europe, 2021, σελ. 12).

12.5.8 Λογική Χρονική Διάρκεια για τη Διατήρηση των Cookies

Μια καλή πρακτική είναι η καθιέρωση λογικής χρονικής διάρκειας για την αποθήκευση των cookies, που δεν θα υπερβαίνει το απαραίτητο διάστημα για τον σκοπό της επεξεργασίας τους. Τα cookies θα πρέπει να διαγράφονται ή να ανανεώνονται μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος παραβίασης της ιδιωτικότητας των χρηστών (CNIL, 2020, σελ. 15).

12.5.9 Τακτική Επανεξέταση και Ενημέρωση Πολιτικών Cookies

Οι πολιτικές για τα cookies πρέπει να αναθεωρούνται τακτικά, ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες τεχνολογικές και νομικές εξελίξεις. Οι επιχειρήσεις πρέπει να ενημερώνουν τις πρακτικές τους σύμφωνα με τις συστάσεις των εποπτικών αρχών και τις δικαστικές αποφάσεις, διασφαλίζοντας ότι οι χρήστες είναι ενήμεροι για οποιεσδήποτε αλλαγές στη χρήση των cookies (EDPB, 2020, σελ. 16).

12.5.10 Προκλήσεις και Προοπτικές

Η χρήση των cookies έχει προκαλέσει ανησυχίες όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικότητας, ιδίως καθώς πολλές εταιρείες χρησιμοποιούν cookies για την παρακολούθηση της συμπεριφοράς των χρηστών στο διαδίκτυο και τη συλλογή δεδομένων για εμπορικούς σκοπούς. Οι χρήστες δεν είναι πάντα επαρκώς ενημερωμένοι για την έκταση της παρακολούθησης που γίνεται μέσω των cookies ή για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να ελέγχουν τη χρήση τους (Degeling, 2019, σελ. 10).

Οι σύγχρονες εξελίξεις στην τεχνολογία, όπως τα cookies τρίτων (third-party cookies) και οι τεχνικές παρακολούθησης που βασίζονται σε συσκευές, καθιστούν ακόμη πιο δύσκολη τη διαφύλαξη της ιδιωτικότητας των χρηστών στο διαδίκτυο. Για τον λόγο αυτό, υπάρχει αυξανόμενη πίεση για την αναθεώρηση της νομοθεσίας σχετικά με τα cookies, όπως η επικείμενη αναθεώρηση της ePrivacy Regulation, που θα αντικαταστήσει την τρέχουσα Οδηγία.

13 Η ΑΥΤΟΕΚΘΕΣΗ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΩΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η αυτοέκθεση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δηλαδή η δημοσιοποίηση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα από τους ίδιους τους χρήστες, θέτει σημαντικά ζητήματα σε σχέση με την προστασία των δεδομένων και τη συγκατάθεση στην επεξεργασία τους. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το Instagram και το Twitter αποτελούν δημοφιλείς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας, ωστόσο η χρήση τους συνεπάγεται τη συλλογή και επεξεργασία τεράστιου όγκου προσωπικών δεδομένων. Η ίδια η πράξη δημοσιοποίησης πληροφοριών συχνά θεωρείται ότι συνεπάγεται τη συναίνεση του χρήστη για τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων του από τις πλατφόρμες και τρίτους φορείς.

13.1 Η Έννοια της Αυτοέκθεσης και η Σχέση της με τη Συγκατάθεση

Η αυτοέκθεση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αφορά την εθελοντική δημοσιοποίηση πληροφοριών από τα ίδια τα υποκείμενα των δεδομένων. Αυτές οι πληροφορίες μπορεί να περιλαμβάνουν κείμενα, φωτογραφίες, βίντεο, τοποθεσίες και προσωπικά σχόλια που αναρτώνται στο προφίλ του χρήστη ή σε δημόσιες συζητήσεις. Το άρθρο 9 παρ. 2 ε του ΓΚΠΔ αναφέρει ότι η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων (όπως δεδομένα υγείας, βιομετρικά δεδομένα, ή δεδομένα που αποκαλύπτουν φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, πολιτικές απόψεις κ.λπ.) επιτρέπεται όταν τα δεδομένα αυτά έχουν προδήλως δημοσιοποιηθεί από το ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων. Η σχέση αυτού του άρθρου με την αυτοέκθεση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνδέεται με το πώς οι χρήστες επιλέγουν να μοιραστούν προσωπικές πληροφορίες στις πλατφόρμες αυτές. Πιο συγκεκριμένα, όταν ένα άτομο δημοσιεύει προσωπικές πληροφορίες ή ευαίσθητα δεδομένα (π.χ. για την υγεία του, τη σεξουαλικότητά του ή πολιτικές απόψεις) σε δημόσια ή ευρέως προσβάσιμα μέρη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, θεωρείται ότι τα δεδομένα αυτά έχουν δημοσιοποιηθεί από το ίδιο το υποκείμενο. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 ε, αυτό μπορεί να αποτελέσει νόμιμη βάση για την επεξεργασία τους από τρίτους, υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται με τρόπο που δεν παραβιάζει άλλα δικαιώματα του υποκειμένου.

Η αυτοέκθεση σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να θεωρηθεί μια μορφή «έμμεσης συναίνεσης» για την επεξεργασία των δεδομένων που δημοσιοποιούνται, αλλά αυτό δεν αναιρεί την υποχρέωση των υπευθύνων επεξεργασίας να σεβαστούν αρχές όπως η αναλογικότητα, η ελαχιστοποίηση των δεδομένων και η διαφάνεια. Πολλοί χρήστες αγνοούν ότι η δημοσίευση ευαίσθητων δεδομένων στα κοινωνικά δίκτυα μπορεί να επιτρέψει τη χρήση τους από τρίτους χωρίς τη ρητή τους συγκατάθεση. Ακόμα κι αν το άτομο δημοσιοποιεί δεδομένα, δεν σημαίνει ότι αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς που ξεπερνούν τις προσδοκίες του (π.χ. εμπορική εκμετάλλευση ή στοχευμένη διαφήμιση). Επομένως, το άρθρο 9 παρ. 2 ε αναγνωρίζει ότι η αυτοέκθεση μέσα κοινωνικής δικτύωσης δημιουργεί έναν ιδιαίτερο νομικό χώρο, όπου οι χρήστες ουσιαστικά "επιτρέπουν" την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι τρίτοι έχουν απεριόριστο δικαίωμα να χρησιμοποιούν αυτά τα δεδομένα. Η διαφάνεια, ο σεβασμός στα δικαιώματα του υποκειμένου και η τήρηση των αρχών του ΓΚΠΔ παραμένουν κρίσιμες.

13.1.1 Οικιακός σκοπός

Το πρωταρχικό ζήτημα σχετικά με τη συγκατάθεση του χρήστη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι αν η δραστηριότητα αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 2γ του Κανονισμού, εξαιρούνται επεξεργασίες δεδομένων που γίνονται για αποκλειστικά προσωπικούς ή οικιακούς σκοπούς, και συνεπώς δεν θεωρούνται παράνομες. Αυτό δημιουργεί το ερώτημα σχετικά με τα κριτήρια που καθορίζουν αν μια συγκεκριμένη επεξεργασία δεδομένων εντάσσεται αυστηρά στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή του ατόμου. Αν ο σκοπός της επικοινωνίας είναι επαγγελματικός, μπορούμε να απαντήσουμε με ευκολία ότι υπάγεται στον Κανονισμό. Ανάμεσα στα κριτήρια αναφορικά με τον οικιακό σκοπό αποφασιστικό είναι εάν ο χρήστης απευθύνεται στην ολότητα των χρηστών του διαδικτύου ή σε κλειστό αριθμό φίλων. Προφανώς και αυτό το κριτήριο θεωρείται ασαφές και οδηγεί σε ανασφάλεια δικαίου καθώς δεν μπορούμε να απαντήσουμε με ακρίβεια πόσος μεγάλος πρέπει να είναι αυτό ο αριθμός ατόμων. Εξαιτίας της ανωτέρω δυσχέρειας υποστηρίζεται ότι πρέπει να θεωρηθεί ότι όλες οι μη επαγγελματικές σχέσεις εξυπηρετούν οικιακό σκοπό

ανεξαρτήτως του αριθμού μετεχόντων. Η χρήση του κριτηρίου αυτού θα απέκλειε την εφαρμογή του ΓΚΠΔ σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων στα κοινωνικά δίκτυα.

13.1.2 Συγκεκριμένη συγκατάθεση

Το δεύτερο ζήτημα που ανακύπτει είναι εάν η εκούσια έκθεση του υποκειμένου στις σελίδες κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να εκληφθεί σαν σιωπηρή συγκατάθεση στην επεξεργασία δεδομένων. Για την νομιμότητα της επεξεργασίας των απλών δεδομένων σε αντίθεση με τα ευαίσθητα, επιτρέπεται σιωπηρή συγκατάθεση του υποκειμένου. Ωστόσο, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, η συγκατάθεση πρέπει να είναι «ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και ρητή». Η απλή δημοσιοποίηση πληροφοριών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν πληροί το κριτήριο της ειδικότητας καθώς πρέπει να αφορά συγκεκριμένο σκοπό επεξεργασίας. Η δημοσιοποίηση των δεδομένων δεν δύναται να αφορά κάθε επεξεργασία σύμφωνα με την αρχή της ειδικότητας.

13.2 Χρήση ως αποδεικτικών μέσων προσωπικών δεδομένων αναρτημένων σε κοινωνικά δίκτυα

Η χρήση προσωπικών δεδομένων που έχουν αναρτηθεί σε κοινωνικά δίκτυα ως αποδεικτικά μέσα αποτελεί ένα σύνθετο και αμφιλεγόμενο ζήτημα στον τομέα της προστασίας προσωπικών δεδομένων και δη στο κατά πόσο αυτά μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε δικαστικές διαδικασίες, ειδικά όταν αποδεικνύουν στοιχεία που σχετίζονται με τον χαρακτήρα, τη συμπεριφορά ή τις δραστηριότητες των εμπλεκόμενων προσώπων. Για παράδειγμα, σε υποθέσεις διαζυγίων, οι φωτογραφίες ή οι δημοσιεύσεις στα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδείξουν τοποθεσίες, κοινωνικές σχέσεις ή άλλες δραστηριότητες που δεν συνάδουν με τα επιχειρήματα των εμπλεκόμενων.

Η ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για απόδειξη σε δικαστικές διαδικασίες και της προστασίας της ιδιωτικότητας των ατόμων παραμένει κρίσιμη για τα δικαστήρια και τους

νομοθέτες. Χωρίς αμφιβολία, η προσκόμιση τέτοιων στοιχείων εμπίπτει στο πεδίο του Κανονισμού.

Λαμβάνοντας υπόψιν τη συνταγματική απαγόρευση της χρήσης αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των άρθρων 19 παρ. 1 , 9 και 9^Α Σ, η συγκατάθεση του υποκειμένου είναι ήσσονος σημασίας. Έτσι, γεννάται το ερώτημα, εάν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά μέσα πληροφορίες αναρτημένες από το ίδιο το υποκείμενο τόσο σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης όσο και σε προσωπικές εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων πχ. Viber, messenger κ.α.

Εάν ερμηνεύσουμε την αυτοέκθεση ως συγκατάθεση του υποκειμένου στη χρήση των δεδομένων, τότε η απάντηση ως προς τη χρήση τους ως αποδεικτικά μέσα θα είναι θετική. Το άρθρο 19 παρ. 3 Σ μας παραπέμπει στο άρθρο 9ΑΣ για τη νομιμότητα της απόκτησης των αποδεικτικών μέσων, το οποίο μας παραπέμπει στον Κανονισμό. Στην περίπτωση όμως που το υποκείμενο δεν συμφωνεί για τη στη δικαστική χρήση των δεδομένων για αποδεικτικούς σκοπούς γίνεται στάθμιση ανάμεσα στο δικαίωμα στα δεδομένα του άρθ. 9 ΑΣ και στην παροχή έννομης προστασίας του άρθ. 20Σ.

Η αρχή της αναλογικότητας απαιτεί την εκτίμηση του κατά πόσο η χρήση των δεδομένων είναι αναγκαία για την απόδειξη ενός συγκεκριμένου γεγονότος και αν υπάρχουν λιγότερο επεμβατικοί τρόποι για να επιτευχθεί ο ίδιος σκοπός καθώς εάν λαμβάναμε ανεξαιρέτως όλα τα αρχεία ως αποδεικτικά μέσα θα περιοριζόταν από το φόβο της καταγραφής η ελευθερία της επικοινωνίας.

14 ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗ – ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΗ

Η βιντεοσκόπηση και η ηχογράφηση αποτελούν μορφές επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, καθώς περιλαμβάνουν την καταγραφή ήχου, εικόνας, ή και άλλων πληροφοριών που μπορούν να ταυτοποιήσουν άμεσα ή έμμεσα ένα άτομο. Η συγκατάθεση για την καταγραφή ήχου ή εικόνας πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και ρητή, όπως ορίζεται στο άρθρο 7 του GDPR. Αυτό σημαίνει ότι το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να έχει πλήρη επίγνωση των σκοπών της βιντεοσκόπησης ή της ηχογράφησης και να έχει τη δυνατότητα να αποδεχτεί ή να απορρίψει τη χρήση αυτών των μέσων (άρθρο 7 ΓΚΠΔ).

14.1 Βιντεοσκόπηση και Ηχογράφηση σε Δημόσιους και Ιδιωτικούς Χώρους

Στους δημόσιους χώρους, όπως εμπορικά κέντρα, δρόμοι ή άλλοι ανοιχτοί χώροι, η βιντεοσκόπηση συνήθως πραγματοποιείται για λόγους ασφαλείας. Ωστόσο, η συγκατάθεση δεν είναι πάντα απαραίτητη, εφόσον υπάρχει άλλη νόμιμη βάση, όπως το έννομο συμφέρον του υπεύθυνου επεξεργασίας. Στις περιπτώσεις αυτές, το άρθρο 13 του ΓΚΠΔ απαιτεί να ενημερώνεται το υποκείμενο των δεδομένων για τη βιντεοσκόπηση με τη χρήση πινακίδων ή άλλων μέσων πληροφόρησης.

Στους ιδιωτικούς χώρους, όπως εργασιακοί χώροι ή εκπαιδευτικά ιδρύματα, η βιντεοσκόπηση και η ηχογράφηση απαιτούν την ρητή συγκατάθεση των ατόμων που συμμετέχουν. Ειδικότερα, στους χώρους εργασίας, η καταγραφή των εργαζομένων χωρίς τη συγκατάθεσή τους θεωρείται παράνομη, εκτός αν υπάρχει άλλη νόμιμη βάση επεξεργασίας, όπως παραδείγματος χάριν για λόγους ασφαλείας (Nishith Desai Associates, 2020).

14.2 Βιντεοσκόπηση για Εκπαιδευτική και Επαγγελματική Χρήση

Η χρήση βιντεοσκόπησης και ηχογράφησης σε εκπαιδευτικά και επαγγελματικά πλαίσια είναι συχνή, και η συγκατάθεση των συμμετεχόντων είναι βασική προϋπόθεση για την επεξεργασία των δεδομένων τους. Για παράδειγμα, η καταγραφή διαλέξεων ή εκπαιδευτικών σεμιναρίων απαιτεί τη συγκατάθεση των ατόμων που συμμετέχουν στην καταγραφή, καθώς η εικόνα και ο ήχος τους συνιστούν προσωπικά δεδομένα (άρθρο 6 ΓΚΠΔ).

Η συγκατάθεση αυτή πρέπει να είναι σαφής και να παρέχεται εγγράφως ή ηλεκτρονικά πριν την έναρξη της καταγραφής. Επίσης, πρέπει να δίνεται η δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης οποιαδήποτε στιγμή, όπως ορίζει το άρθρο 7 του ΓΚΠΔ.

14.3 Κάμερες Κλειστού Κυκλώματος (CCTV)

Η χρήση καμερών κλειστού κυκλώματος (CCTV) σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους, όπως επιχειρήσεις, τράπεζες ή ιδιωτικές κατοικίες, απαιτεί ειδική προσοχή. Ενώ η συγκατάθεση μπορεί να μην είναι απαραίτητη σε περιπτώσεις όπου οι κάμερες χρησιμοποιούνται για λόγους ασφαλείας, η ενημέρωση του κοινού είναι υποχρεωτική. Τα υποκείμενα των δεδομένων πρέπει να είναι ενήμερα για τη χρήση των καμερών μέσω κατάλληλης σήμανσης που περιλαμβάνει τις σχετικές πληροφορίες για την επεξεργασία δεδομένων (άρθρο 13 ΓΚΠΔ).

15 ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Η συγκατάθεση, ως θεμελιώδης αρχή για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, είναι απαραίτητη για την νόμιμη επεξεργασία των δεδομένων ενός ατόμου. Αποτελεί όμως συχνό φαινόμενο το υποκείμενο στο πρόσωπό του να συγκεντρώνει και την ιδιότητα του καταναλωτή με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται πέραν του ΓΚΠΔ και η νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή.

Οι γενικοί όροι συναλλαγών (ΓΟΣ) είναι κείμενα τα οποία συντάσσονται εκ των προτέρων από μια επιχείρηση και περιλαμβάνουν τους όρους που διέπουν μια σύμβαση, χωρίς να δίνεται στους αντισυμβαλλόμενους η δυνατότητα να διαπραγματευτούν ή να τροποποιήσουν αυτούς τους όρους. Οι ΓΟΣ χρησιμοποιούνται ευρέως σε διάφορους τομείς, όπως οι τραπεζικές υπηρεσίες, οι τηλεπικοινωνίες, τα ασφαλιστήρια συμβόλαια και το ηλεκτρονικό εμπόριο. Στο πλαίσιο των ΓΟΣ, η συγκατάθεση συχνά περιλαμβάνεται ως ένας από τους όρους που ο χρήστης καλείται να αποδεχθεί προκειμένου να ολοκληρώσει μια συναλλαγή ή να αποκτήσει πρόσβαση σε μια υπηρεσία. Ωστόσο, η συγκατάθεση μέσω των ΓΟΣ εγείρει νομικά ζητήματα, κυρίως σχετικά με το εάν αυτή είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και σαφής, όπως απαιτείται από τον Κανονισμό.

15.1 Καταχρηστικοί ΓΟΣ

Αν λάβει κανείς υπόψιν ότι σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994 ως μέτρο ισορροπίας των μερών είναι το ενδοτικό δίκαιο¹⁵ τότε φαντάζει ως πολύ πιθανός ο χαρακτηρισμός οποιουδήποτε ΓΟΣ που περιλαμβάνει τη συγκατάθεση, ως καταχρηστικός. Αυτό συμβαίνει καθώς σύμφωνα με το ενδοτικό δίκαιο οποιαδήποτε επέμβαση στη συγκατάθεση την οποία δεν έχει επιτρέψει ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος, απαγορεύεται.

---

¹⁵ Ότι το αρθ. 2 παρ. 6 ν. 2251/1994 τείνει να καταστήσει αναγκαστικό υπέρ του καταναλωτή το οποιοδήποτε ενδοτικό δίκαιο με την καθοδηγητική λειτουργία που αναπτύσσει περί του κοινωνικώς ανεκτού βλέπε α.α. F.Baur, Die Auswirkungen des AGBG auf Bezugs- und Benutzungsordnungen der öffentlichen Hand, Festschrift fuer W.Mallmann (1978) σελ. 33 επ.

Σύμφωνα με αυτή την παραδοχή, μεγάλη μερίδα της θεωρίας έχει οδηγηθεί σε επιφύλαξη κατά του κύρους της συγκατάθεσης που εμπεριέχεται σε ΓΟΣ (Χριστοδούλου, 2020).

Κατά το άρθρο 2 παράγραφος 7 του Ν. 2251/1994, καταχρηστικοί θεωρούνται οι γενικοί όροι συναλλαγών που, μεταξύ άλλων επιτρέπουν στον προμηθευτή να διακόψει ή να αλλάξει μονομερώς τη σύμβαση χωρίς συγκεκριμένο και σοβαρό λόγο, αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον καθορισμό του με σαφή και λογικά για τον καταναλωτή κριτήρια, μεταθέτουν το βάρος απόδειξης εις βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπερβολικά τα αποδεικτικά μέσα του, και επιβάλλουν υπερβολική οικονομική επιβάρυνση στον καταναλωτή σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του.¹⁶ Οι όροι αυτοί θεωρούνται καταχρηστικοί από το νόμο χωρίς να απαιτείται περαιτέρω τεκμηρίωση ή εξέταση με βάση τις γενικές διατάξεις του άρθρου 2 παράγραφος 6 του Ν. 2251/1994.¹⁷

Παρά ταύτα, οι επιφυλάξεις παύουν να ισχύουν στις περιπτώσεις που η συγκατάθεση υπαγορεύεται από τη φύση της εκάστοτε συναλλαγής μεταξύ των μερών. Σε τέτοιες περιπτώσεις, θα έχουμε κατ' αρχήν ισχυρή συγκατάθεση (Χριστοδούλου, 2020). Για να διαπιστωθεί εάν η συγκατάθεση είναι έγκυρη πρέπει να ερμηνεύεται με βάση την υποκείμενη σχέση για την οποία έχει παρασχεθεί. Παραδείγματος χάριν, εάν σε ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο η συγκατάθεση που παρέχεται μέσω ΓΟΣ είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση της σύμβασης μέσω συγκεκριμένων ερωτήσεων από την ασφαλιστική εταιρεία και όχι γενική και αόριστη, τότε θεωρείται έγκυρη¹⁸.

15.2 Καλές πρακτικές οργανισμών

Οι οργανισμοί οφείλουν να προωθούν τη διαφάνεια και την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Οι ΓΟΣ πρέπει να είναι γραμμένοι με απλή και κατανοητή γλώσσα, ώστε οι καταναλωτές να κατανοούν πλήρως σε τι συμφωνούν, η συγκατάθεση πρέπει να ζητείται ξεχωριστά από τους υπόλοιπους όρους της σύμβασης, με σαφείς επιλογές

---

¹⁶ βλ. ΑΠ 1001/2020 ΤΝΠ ΔΣΑ, 1401/1999 ΔΕΕ 2000/192

¹⁷ <https://efotopoulou.gr/elegchos-katachristikotitas-ton-genikon-oron-sinallagon/>

¹⁸ ΣΤΕ 3775/2012

αποδοχής ή απόρριψης για κάθε σκοπό επεξεργασίας και οι ΓΟΣ πρέπει να επανεξετάζονται τακτικά, λαμβάνοντας υπόψη τις τελευταίες νομικές εξελίξεις και την κριτική των εποπτικών αρχών.

16 ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΡΟΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η διασυνοριακή ροή δεδομένων αποτελεί κρίσιμη πρόκληση για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ειδικά όταν αυτά μεταφέρονται σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ΓΚΠΔ ορίζει ότι η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς τρίτες χώρες επιτρέπεται μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, διασφαλίζοντας την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Η συγκατάθεση αποτελεί μια από τις κύριες νομικές βάσεις για τη διαβίβαση δεδομένων εκτός ΕΕ, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχουν επαρκείς εγγυήσεις προστασίας στη χώρα προορισμού. Πρέπει να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις εγκυρότητας,, ενημερώνοντας το υποκείμενο των δεδομένων για τους κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα δεδομένα τους στη χώρα προορισμού (Άρθρο 49 ΓΚΠΔ). Επιπλέον, πρέπει να περιλαμβάνεται στην ενημέρωση τυχόν απουσία απόφασης επάρκειας ή κατάλληλων εγγυήσεων στη χώρα προορισμού, όπως απαιτείται για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της ενημερωμένης απόφασης του υποκειμένου των δεδομένων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ορισμένες χώρες ως επαρκείς όσον αφορά το επίπεδο προστασίας δεδομένων μέσω των αποφάσεων επάρκειας. Όταν μια χώρα δεν πληροί τις απαιτήσεις επάρκειας, η συγκατάθεση αποτελεί αναγκαία βάση για την διαβίβαση δεδομένων, αν και προτείνεται ως έσχατη λύση. Επαρκείς εγγυήσεις, όπως οι τυποποιημένες συμβατικές ρήτρες ή οι δεσμευτικοί εταιρικοί κανόνες, είναι συνήθως προτιμητέες για να ενισχύσουν τη νομιμότητα της διαβίβασης (European Commission, 2020).

Η διαβίβαση δεδομένων εκτός ΕΕ παρουσιάζει πολυάριθμες προκλήσεις, ιδίως σε χώρες με χαμηλότερα επίπεδα προστασίας προσωπικών δεδομένων. Οι κίνδυνοι περιλαμβάνουν την πρόσβαση από κρατικές αρχές, την ελλιπή προστασία των δεδομένων, και την απουσία μηχανισμών προσφυγής για τα υποκείμενα των δεδομένων. Η συγκατάθεση δεν εξαλείφει αυτούς τους κινδύνους, αλλά απαιτεί την πλήρη ενημέρωση του υποκειμένου για τις πιθανές συνέπειες (Kuner, 2020, σ. 124).

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων έχουν την υποχρέωση να τεκμηριώνουν τη λήψη συγκατάθεσης, διασφαλίζοντας ότι η διαδικασία είναι κατανοητή και εύκολα προσβάσιμη από το υποκείμενο. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή σε περιπτώσεις μεταφοράς δεδομένων σε χώρες που δεν προσφέρουν ισοδύναμο επίπεδο προστασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΑΠΔΠΧ, 2021). Η χρήση εργαλείων που επιτρέπουν τη διαβίβαση δεδομένων, όπως οι συμφωνίες ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ πολυεθνικών εταιρειών, απαιτεί αυστηρή συμμόρφωση με τον Κανονισμό και την τεκμηρίωση της συγκατάθεσης ως ισχυρής και ενημερωμένης νομικής βάσης (EDPB, 2020)

Οι κατευθυντήριες γραμμές της Αρχής Προστασίας Δεδομένων δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη διασφάλιση ότι οι διαδικασίες διαβίβασης δεδομένων εκτός ΕΕ συμμορφώνονται πλήρως με τον ΓΚΠΔ. Ειδικότερα, όταν η συγκατάθεση χρησιμοποιείται ως βάση, οι οδηγίες απαιτούν την πλήρη και κατανοητή ενημέρωση του υποκειμένου για την έλλειψη ισοδύναμης προστασίας των δεδομένων στη χώρα προορισμού (ΑΠΔΠΧ, 2020).

Η συγκατάθεση για διασυνοριακή ροή δεδομένων απαιτεί προσοχή και συμμόρφωση με τις νομικές απαιτήσεις. Η αποτελεσματική ενημέρωση και η λήψη ενήμερης συγκατάθεσης από το υποκείμενο είναι κρίσιμες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να αναζητούν και άλλες ασφαλείς βάσεις επεξεργασίας για να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των υποκειμένων, ιδιαίτερα όταν η διαβίβαση γίνεται σε χώρες με χαμηλότερα επίπεδα προστασίας.

17 Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει σημαντικά νομοθετικά πλαίσια για την προστασία των δεδομένων και τη ρύθμιση των ψηφιακών υπηρεσιών. Τα πιο πρόσφατα νομοθετήματα που επηρεάζουν τη διαχείριση των δεδομένων είναι ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (Digital Services Act - DSA), ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (Digital Markets Act - DMA), και ο Κανονισμός για τη Διακυβέρνηση Δεδομένων (Data Governance Act - DGA). Κάθε ένα από αυτά τα κανονιστικά πλαίσια έχει διαφορετικό σκοπό, ωστόσο όλα έχουν κοινό στόχο τη διασφάλιση της ψηφιακής οικονομίας και της προστασίας των δεδομένων.

Η συγκατάθεση αποτελεί έναν θεμελιώδη πυλώνα της προστασίας προσωπικών δεδομένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα υπό το Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (GDPR). Ωστόσο, η ρύθμιση της επηρεάζεται και αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα νομοθετικά κείμενα της ΕΕ.

17.1 Συγκατάθεση και Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA)

Ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) στοχεύει στη ρύθμιση της ευθύνης των διαδικτυακών πλατφορμών και των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης για την ασφάλεια και την προστασία των χρηστών τους. Η συγκατάθεση παίζει καθοριστικό ρόλο στον DSA, καθώς οι πλατφόρμες πρέπει να ενημερώνουν τους χρήστες με σαφήνεια για τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων τους και να εξασφαλίζουν τη συγκατάθεσή τους για τη χρήση των δεδομένων αυτών, ειδικά για σκοπούς διαφήμισης (Voigt & Von dem Bussche, 2017, σ. 148). Ο DSA ενισχύει τη διαφάνεια στις ψηφιακές υπηρεσίες, απαιτώντας από τις πλατφόρμες να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, οι πλατφόρμες πρέπει να ενημερώνουν τους χρήστες για τα αλγοριθμικά συστήματα που χρησιμοποιούν, ιδιαίτερα όταν αυτά επηρεάζουν την ορατότητα του περιεχομένου που προβάλλεται στους χρήστες, ενισχύοντας έτσι τις απαιτήσεις του GDPR για ενημερωμένη συγκατάθεση (European Commission, 2022).

17.2 Συγκατάθεση και Κανονισμός για τη Διακυβέρνηση Δεδομένων (DGA)

Ο Κανονισμός για τη Διακυβέρνηση Δεδομένων (DGA) επιδιώκει τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου δεδομένων, προωθώντας την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ οργανισμών, δημόσιων και ιδιωτικών. Στο πλαίσιο αυτό, η συγκατάθεση είναι απαραίτητη για την προστασία των προσωπικών δεδομένων που διαμοιράζονται μεταξύ των φορέων. Ο DGA ενισχύει την έννοια της ενημερωμένης συγκατάθεσης που θεσπίζεται από τον GDPR, απαιτώντας πρόσθετα μέτρα διασφάλισης για τη διαχείριση δεδομένων και την πρόσβαση σε αυτά (Kuner, 2020, σ. 82).

Σημαντική είναι η εφαρμογή της συγκατάθεσης σε περιπτώσεις δευτερογενούς χρήσης δεδομένων. Ο DGA προβλέπει ότι για την περαιτέρω επεξεργασία προσωπικών δεδομένων απαιτείται είτε νέα συγκατάθεση είτε συμμόρφωση με συγκεκριμένες νομικές διατάξεις που επιτρέπουν την επεξεργασία χωρίς συγκατάθεση (European Commission, 2021).

17.3 Συγκατάθεση και Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA)

Ο Κανονισμός για τις Ψηφιακές Αγορές (DMA) επικεντρώνεται στη ρύθμιση των μεγάλων διαδικτυακών πλατφορμών και στον περιορισμό των αντανταγωνιστικών πρακτικών τους. Η συγκατάθεση διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο, ιδιαίτερα στην επεξεργασία δεδομένων χρηστών για στοχευμένη διαφήμιση. Οι πλατφόρμες πρέπει να λαμβάνουν έγκυρη και σαφή συγκατάθεση από τους χρήστες πριν από τη συλλογή δεδομένων για εμπορικούς σκοπούς (Voigt & Von dem Bussche, 2017, σ. 156). Ο DMA απαιτεί από τις πλατφόρμες να παρέχουν στους χρήστες τη δυνατότητα να αποσύρουν εύκολα τη συγκατάθεσή τους, διασφαλίζοντας ότι η διαδικασία αυτή δεν είναι πιο περίπλοκη από τη διαδικασία παροχής συγκατάθεσης. Αυτό ενισχύει τις προβλέψεις του ΓΚΠΔ σχετικά με την ανάκληση συγκατάθεσης και την ανάγκη για απλές και σαφείς διαδικασίες για τους χρήστες (European Commission, 2022).

17.4 Συμπεράσματα

Η συγκατάθεση παραμένει μια από τις βασικές αρχές της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ, όμως η εφαρμογή της επηρεάζεται σημαντικά από τις εξελίξεις σε άλλους κανονισμούς όπως ο DSA, DGA και DMA. Η πολυπλοκότητα του νομοθετικού πλαισίου απαιτεί συνεχή ενημέρωση και συμμόρφωση τόσο από τους οργανισμούς όσο και από τους υπευθύνους επεξεργασίας δεδομένων, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων σε όλο το εύρος των ψηφιακών υπηρεσιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκατάθεση αποτελεί βασικό πυλώνα της νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων βάσει του άρθρου 6 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων. Στην εργασία αναλύθηκε διεξοδικά ο ρόλος της συγκατάθεσης στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εξετάζοντάς την ως βασική νομική βάση υπό τον ΓΚΠΔ και τη σχέση της με άλλες νομικές βάσεις και νομοθετικά πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακολουθεί μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των κύριων συμπερασμάτων της έρευνας:

Η συγκατάθεση αποτελεί μία από τις έξι νόμιμες βάσεις για την επεξεργασία δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 6 του ΓΚΠΔ. Αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις μηχανισμούς για τη διασφάλιση της ελευθερίας και του αυτοπροσδιορισμού των ατόμων, επιτρέποντας στα υποκείμενα των δεδομένων να ελέγχουν πότε και πώς χρησιμοποιούνται τα προσωπικά τους δεδομένα. Ωστόσο, βασικά στοιχεία της νομιμότητάς της είναι ότι πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, ενημερωμένη και ρητή, με τον υπεύθυνο επεξεργασίας να φέρει το βάρος απόδειξης της εγκυρότητάς της.

Η ελαττωματική συγκατάθεση λόγω πλάνης, απάτης, ή απειλής, αποτελεί σοβαρό νομικό ζήτημα που επηρεάζει την εγκυρότητα της επεξεργασίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι διαδικασίες πρέπει να επανεξεταστούν και να διασφαλιστεί ότι η συγκατάθεση που έχει ληφθεί είναι σύμφωνη με τις κατευθυντήριες γραμμές και τις απαιτήσεις του νόμου. Η ανισορροπία δύναμης μεταξύ υπευθύνων επεξεργασίας και υποκειμένων παραμένει ένα κρίσιμο ζήτημα. Σε πολλές περιπτώσεις, η συγκατάθεση αποσπάται χωρίς να είναι πραγματικά ελεύθερη, καθώς τα υποκείμενα βρίσκονται σε θέση εξάρτησης ή δεν έχουν ουσιαστική εναλλακτική. Ειδικότερα, στους τομείς του εργασιακού περιβάλλοντος και των διαδικτυακών υπηρεσιών, η εξάρτηση από τον υπεύθυνο επεξεργασίας μπορεί να περιορίζει την αυτονομία του ατόμου. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, απαιτείται η ενίσχυση της αρχής της λογοδοσίας, ώστε οι υπεύθυνοι επεξεργασίας να αποδεικνύουν ότι οι διαδικασίες τους εξασφαλίζουν την πραγματική ελευθερία των υποκειμένων

Η συνεχής αξιολόγηση της συγκατάθεσης είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της εγκυρότητάς της. Οι οργανισμοί πρέπει να διασφαλίζουν ότι η συγκατάθεση παραμένει ενημερωμένη και ότι οι χρήστες μπορούν εύκολα να την ανακαλέσουν. Η αναθεώρηση της συγκατάθεσης βοηθά στη διασφάλιση ότι δεν υφίστανται περιπτώσεις πλάνης, απάτης ή απειλής, εξασφαλίζοντας ότι η συγκατάθεση ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις του Κανονισμού.

Παρά τη σημασία της, η συγκατάθεση δεν είναι πανάκεια. Η χρήση της ως μοναδική νομική βάση παρουσιάζει περιορισμούς, ειδικά σε περιπτώσεις ανισορροπίας ισχύος, όπως στις εργασιακές σχέσεις, όπου η ελευθερία του υποκειμένου να αρνηθεί τη συγκατάθεση αμφισβητείται λόγω της εξάρτησης από τον εργοδότη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, άλλες νομικές βάσεις, όπως το έννομο συμφέρον ή η εκτέλεση σύμβασης, μπορεί να προτιμηθούν για να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της επεξεργασίας.

Ειδικά αναφορικά με την επεξεργασία δεδομένων υγείας απαιτεί αυξημένο επίπεδο προστασίας, και η συγκατάθεση παραμένει μια σημαντική προϋπόθεση. Η αυστηρότητα των κανονισμών αυτών διασφαλίζει ότι οι οργανισμοί πρέπει να λαμβάνουν ξεκάθαρη και ελεύθερη συγκατάθεση πριν από οποιαδήποτε επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης ή όταν η συγκατάθεση δεν είναι εφικτή, άλλες νομικές βάσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν, με στόχο τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας.

Η εργασία αναδεικνύει τις προκλήσεις που προκύπτουν από την εφαρμογή της συγκατάθεσης στον ψηφιακό κόσμο, όπως η δυσκολία κατανόησης των όρων από τους χρήστες, η παραπλανητική ή υπερβολική χρήση pop-up παραθύρων, και η ανάκληση της συγκατάθεσης. Οι απαιτήσεις της ενημέρωσης και της διαφάνειας καθίστανται πιο περίπλοκες, ιδιαίτερα όταν οι χρήστες καλούνται να δώσουν συγκατάθεση για τη χρήση cookies και άλλων τεχνολογιών παρακολούθησης.

Η συγκατάθεση παίζει σημαντικό ρόλο στη διασυνοριακή ροή δεδομένων, ειδικά όταν οι μεταφορές δεδομένων γίνονται σε χώρες εκτός της ΕΕ. Η συμμόρφωση με το GDPR απαιτεί πρόσθετες εγγυήσεις, όπως οι κατάλληλες νομικές βάσεις και η ύπαρξη επαρκών επιπέδων

προστασίας στα τρίτα κράτη, ώστε η συγκατάθεση να θεωρείται έγκυρη και επαρκής για τη μεταφορά δεδομένων.

Οι πρόσφατοι κανονισμοί της ΕΕ, όπως το Digital Services Act (DSA), το Digital Markets Act (DMA), και το Data Governance Act (DGA), επιδιώκουν να ρυθμίσουν το ψηφιακό περιβάλλον και να ενισχύσουν την προστασία των δεδομένων με τρόπους που επηρεάζουν τη χρήση της συγκατάθεσης. Για παράδειγμα, ο DSA απαιτεί μεγαλύτερη διαφάνεια στις πλατφόρμες και αυστηρότερους κανόνες σχετικά με τη συγκατάθεση των χρηστών για την επεξεργασία των δεδομένων τους, ενισχύοντας τη θέση της συγκατάθεσης ως εργαλείου ελέγχου της ιδιωτικότητας.

Εν κατακλείδι, η συγκατάθεση αποτελεί μια πολύτιμη αλλά περίπλοκη νομική βάση επεξεργασίας. Η διασφάλιση της νομιμότητας, της διαφάνειας και της προστασίας των δικαιωμάτων των υποκειμένων δεδομένων αποτελεί διαρκή πρόκληση, ιδίως σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο ψηφιακό κόσμο. Παραμένει θεμελιώδης αρχή για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αλλά οι σύγχρονες προκλήσεις απαιτούν επανεξέταση της εφαρμογής της. Η χρήση απλών και κατανοητών εργαλείων για τη διαχείριση των δεδομένων, η επένδυση στη διαφάνεια και η εκπαίδευση των υποκειμένων αποτελούν κρίσιμες παρεμβάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Apple (2021), *Privacy Policy on Cookies*, Διαθέσιμο στο: <https://www.apple.com/legal/privacy/en-ww/cookies.html> [Πρόσβαση: 12 Σεπτεμβρίου 2024]

Article 29 Working Party (2017), *Guidelines on Consent under Regulation 2016/679* Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/623051/en> [Πρόσβαση: 3 Σεπτεμβρίου 2024]

Article 29 Working Party (2017), *Opinion 2/2017 On Data Processing at Work*, Διαθέσιμο στο: https://collab.dpa.gr/wp-content/uploads/2023/07/WP29_Opinion-2-2017-on-data-processing-at-work.pdf [Πρόσβαση: 1 Αυγούστου 2024]

Binns, R. (2018), *Fairness in Machine Learning: Lessons from Political Philosophy*, Proceedings of the 2018 Conference on Fairness, Accountability, and Transparency Διαθέσιμο στο: <https://proceedings.mlr.press/v81/binns18a.html> [Πρόσβαση: 30 Αυγούστου 2024]

Bozzi, C. (2019), *Consumer Privacy and Commercial Practices in the Digital Era*, Oxford: Oxford University Press

Brkan, M. (2020), *Data Protection, Workplace Surveillance and Employee Privacy*, Oxford: Oxford University Press

Bygrave, L.A. (2021), *Data Privacy Law: An International Perspective*, Oxford: Oxford University Press

CNIL (2019), *Recommendations on Cookies and Consent*, Διαθέσιμο στο: <https://www.cnil.fr/en/cookies-and-consent-cnils-recommendations> [Πρόσβαση: 28 Αυγούστου 2024]

CNIL (2020), *Updated Guidelines on the Use of Cookies*, Διαθέσιμο στο: <https://www.cnil.fr/en/guidelines-cookies-privacy> [Πρόσβαση: 28 Αυγούστου 2024]

Greenfield P. (2018), *The Cambridge Analytica Files: The Story So Far*, The Guardian Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/26/the-cambridge-analytica-files-the-story-so-far> [Πρόσβαση: 11 Σεπτεμβρίου 2024]

Degeling, M., Utz, C., Lentzsch, C., Hosseini, H., Schaub, F., και Holz, T., (2018), *We Value Your Privacy... Now Take Some Cookies: Measuring the GDPR's Impact on Web Privacy*, Informatik-Spectrum, Διαθέσιμο στο: <https://www.ndss-symposium.org/ndss-paper/we-value-your-privacy-now-take-some-cookies-measuring-the-gdprs-impact-on-web-privacy/> [Πρόσβαση: 11 Σεπτεμβρίου 2024]

Directive 2002/58/EC, Directive on Privacy and Electronic Communications Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32002L0058> [Πρόσβαση: 11 Σεπτεμβρίου 2024]

Draper, N., (2019), *Privacy in the Workplace: The GDPR and Employee Data*, Routledge, pp. 60-66

Dove, E., (2018), *Data Protection and Consent in the European Union*, Oxford: Oxford University Press

EDPB, (2020), *Guidelines 05/2020 on Consent under Regulation 2016/679*, European Data Protection Board Διαθέσιμο στο: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-052020-consent-under-regulation-2016679_en [Πρόσβαση: 3 Σεπτεμβρίου 2024]

EDPS, (201)7, *Opinion on the Proposal for a Regulation on Privacy and Electronic Communications (ePrivacy Regulation)*, Διαθέσιμο στο: https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-04-24_eprivacy_en.pdf [Πρόσβαση: 3 Σεπτεμβρίου 2024]

European Commission, 2020. Data Protection: Adequacy Decisions, Διαθέσιμο στο: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/international-dimension-data-protection/adequacy-decisions_en [Πρόσβαση: 19 Σεπτεμβρίου 2024]

European Commission, (2021), Data Governance Act, Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/digital-strategy/policies/data-governance-act> [Πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2024]

European Commission, (2022), Digital Services Act, Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/digital-strategy/policies/digital-services-act> [Πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2024]

European Commission, (2022), Digital Markets Act, Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/digital-strategy/policies/digital-markets-act> [Πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2024]

European Data Protection Board, (2020), Guidelines on Data Transfers Διαθέσιμο στο: https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/recommendations/recommendations-012020-measures-supplement-transfer_en [Πρόσβαση: 19 Σεπτεμβρίου 2024]

European Union, (2016), Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*, L 119, pp. 1-88

Faden, R.R. & Beauchamp, T.L., (1986), *A History and Theory of Informed Consent*, Oxford: Oxford University Press

Google, (2020), *How Google Uses Cookies*, Διαθέσιμο στο: <https://policies.google.com/technologies/cookies> [Πρόσβαση: 28 Αυγούστου 2024]

Hellenic Data Protection Authority, (2020) Guidelines on Cross-border Data Flows Διαθέσιμο στο: https://www.dpa.gr/en/hdpa/responsibilities_duties_powers [Πρόσβαση: 19 Σεπτεμβρίου 2024]

Helmholz, R., (1990), *The Spirit of Classical Canon Law*, Georgia: University of Georgia Press

Hintz, A., Dencik, L. & Wahl-Jorgensen, K., (2017), *Digital Citizenship in a Datafied Society: Politics, Surveillance, and Privacy*, Cambridge: Polity Press

IAB Europe, 2021, *Transparency and Consent Framework*, Available at: Διαθέσιμο στο: <https://www.iabeurope.eu/tcf/> [Πρόσβαση: 12 Σεπτεμβρίου 2024]

Isaak, J. & Hanna, M.J., (2018), User Data Privacy: Facebook, Cambridge Analytica, and Privacy Protection, *Computer*, 51(8), pp. 56-59

Kosta, E., (2018), Consent in European Data Protection Law, *Journal of Data Protection & Privacy*, 3(2), pp. 97

Kullmann, M., (2020), Consent in Labour Law: A Critical Analysis of the GDPR's Impact on Employee Data Protection, *European Labour Law Journal*,

Kuner, C., (2013), *Transborder Data Flows and Data Privacy Law*, Oxford: Oxford University Press

Kuner, C., Bygrave, L. A. & Docksey, C., (2020), *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Commentary*, Oxford University Press, Διαθέσιμο στο: https://web.archive.org/web/20210509231556id_/https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/law/GDPRCommentary_ArticleUpdates.pdf [Πρόσβαση: 1 Σεπτεμβρίου 2023]

Kuner, C., (2020), *GDPR Commentary and Interpretation*, Oxford: Oxford University Press

Kuner, C., (2020), *International Data Transfers under the GDPR*, Oxford: Oxford University Press

Lam, S. & McDermott, E., (2019), Political Communication and GDPR: New Challenges for Campaigns, *European Journal of Communication*, 34(2), pp. 45

Locke, J., (1689), *Two Treatises of Government*. Διαθέσιμο στο: <https://www.yorku.ca/comninel/courses/3025pdf/Locke.pdf> [Πρόσβαση: 7 Σεπτεμβρίου 2024]

Nouwt, S., (2009), *Telecommunications and Data Protection Law: A Comprehensive Guide*, *Kluwer Law International*, pp. 55

Tzanou, M., (2019), *The Fundamental Right to Data Protection: Normative Value in the Context of Counter-Terrorism Surveillance*, *European Journal of Law and Technology*, 10(1)

Van Alsenoy, B. et al., (2018), *Data Protection in EU Law: Achievements and Challenges*, Cambridge: Cambridge University Press

Voigt, P., & Von dem Bussche, A., (2017), *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide*, 1st ed. New York: Springer

Willis, J., (1977), *The History of Consent in English Common Law*, *Law Quarterly Review*, 93, pp. 87

Wong, R., (2021), *Data Protection Law: A Practical Guide*, Canada: Thomson Reuters

Zanfir-Fortuna, G., (2019), *GDPR - Consent under the General Data Protection Regulation*, *European Data Protection Review*. pp. 12-14

Zuboff, S., (2019), *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, London: Profile Books

Ελληνική

Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ε., (2016), *Προσωπικά Δεδομένα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* (2006), Εισαγωγή , Μετάφραση, Σχόλια: Λυπούρη Δ., Αθήνα: Ζήτρος

Γεωργιάδης Α., (2012), *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας

Ελληνική Δημοκρατία, (2019), Νόμος 4624/2019: Προστασία των προσωπικών δεδομένων. ΦΕΚ Α' 137/29-8-2019

Ελληνική Δημοκρατία, 1994. Νόμος 2251/1994: Προστασία των Καταναλωτών. ΦΕΚ Α' 191/16-11-1994

Ευρωπαϊκή Ένωση, (2024), *Πώς λαμβάνεται συγκατάθεση για επεξεργασία όσον αφορά επιστημονική έρευνα;*, Διαθέσιμο στο: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/legal-grounds-processing-data/grounds-processing/how-consent-processing-scientific-research-obtained_el [Πρόσβαση: 4 Αυγούστου 2024]

Ιγγλεζάκης Ι. (2016), *Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση – Σχόλια – Εφαρμογή*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Καλέργης Α., (2019), *Η Συγκατάθεση στην Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων υπό τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων, ΔιΜΕΕ 2019*

Γιαννόπουλος Γ., Ζωγραφόπουλος Δ., Μήτρου Λ., Τσόλιας Γ., Χριστοδούλου Κ., Βασιλοπούλου Ε., Καρβέλη Κ., Ζορκάδης Β., Μίτλεττον Φ., Λωσταράκου Κ., Βλαχόπουλος Σ., Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., (2021), *Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Κοτσαλής , Λ. & Μενουδάκος, Κ., (2018), *Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR)*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Μήτρου Ε., (2018), *Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, 2018, Απόφαση 890/2018, Διαθέσιμο στο: <https://apofaseis.acfi.gov.gr/users/loginform> [Πρόσβαση: 23 Αυγούστου 2024]

Πούλου Ε., (2023), *Η Συγκατάθεση στην Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Τσαγκάρη, Κ., (2019), *Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Κοινωνικά Δίκτυα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Χριστοδούλου Κ., (2005), 'Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας: Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων', *ΔιΜΕΕ*, 35 επ.